

JEZIKOVNI PRIROČNIKI KOT POMOČ PRI USPEŠNI ZELEN KOMUNIKACIJI (OB PRIMERU ČEBELARSKE TERMINOLOGIJE)

ALENKA VALH LOPERT, MELITA ZEMIJK JONTES

Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta, Maribor, Slovenija
alenka.valh@um.si, melita.zemljak@um.si

V prispevku izhajamo iz tematike projekta *ZELEN.KOM – Komuniciranje podnebne krize za uspešen prehod v zeleno družbo*. V teoretičnem delu poudarimo vlogo slovenskega jezika, posebej strokovnih jezikov; predstavimo dostopnost splošnih slovarjev s terminološkimi oznakami; izpostavimo terminološke slovarje; jezikovne korpuse ter v projektu nastali *Glosar* stotih terminov. V empiričnem delu ob primeru čebelarske terminologije podamo aktivnosti za usvajanje besedišča (terminologije) pri delu s predšolskimi otroki; pregled terminološkega kvalifikatorja *čebelarski* v *Slovarju slovenskega jezika*², v *Slovenskem pravopisu* in *Čebelarskem terminološkem slovarju*; opozorimo na pravopisne težave. V prispevku se tako prepletata pedagoški vidik (tj. usvajanje strokovnega izrazja in zgodnje ozaveščanje o naravi) in jezikoslovni vidik (tj. teoretična podlaga in usmeritev za dosledno, normativno rabo strokovnega izrazja) z namenom kritične refleksije jezikovne norme ter vertikalne povezanosti med teorijo in prakso pri izgradnji učinkovite trajnostne okoljske komunikacije ter družbene odgovornosti.

DOI
[https://doi.org/
10.18690/um.ff.6.2025.13](https://doi.org/10.18690/um.ff.6.2025.13)

ISBN
978-961-299-008-4

Ključne besede:
slovenščina,
terminologija,
jezikovni priročniki,
slovarji,
korpusi

DOI
[https://doi.org/
10.18690/um.ff.6.2025.13](https://doi.org/10.18690/um.ff.6.2025.13)

ISBN
978-961-299-008-4

Keywords:

Slovenian language,
terminology,
linguistic reference tools,
dictionaries,
corpora

LINGUISTIC REFERENCE TOOLS IN SUPPORT OF EFFECTIVE GREEN COMMUNICATION: A CASE STUDY OF BEEKEEPING TERMINOLOGY

ALENKA VALH LOPERT, MELITA ZEMLJAK JONTES

University of Maribor, Faculty of Arts, Maribor, Slovenia
alenka.valh@um.si, melita.zemljak@um.si

This paper draws on the project ZELLEN.KOM – *Communicating the Climate Crisis for a Successful Transition to a Green Society*. In the theoretical section, we highlight the importance of the Slovene language, with a special focus on professional usage, we examine the accessibility of general dictionaries that include terminological labels, the role of terminological dictionaries, and the use of language corpora, we introduce the *Glossary of One Hundred Terms*, developed as part of the project. The empirical section uses beekeeping terminology as a case study to illustrate how vocabulary can be introduced to preschool children, we analyze the use of the terminological qualifier *beekeeping* in key linguistic resources, including the *Dictionary of the Slovenian Language*², *Slovenian Orthography*, the *Beekeeping Terminological Dictionary*, and address common orthographic issues. The paper thus intertwines the pedagogical aspect (i.e. the acquisition of professional terminology and early awareness of nature) and the linguistic aspect (i.e. the theoretical basis and orientation for the consistent, normative use of professional terminology) to critically reflect the linguistic norm and the vertical connection between theory and practice in building effective sustainable environmental communication and social responsibility.

University of Maribor Press

1 Uvod

Univerza v Mariboru je leta 2022 pridobila 23 pilotnih projektov za zelen in odporen prehod v Družbo 5.0 (Univerza, spletni vir). Eden izmed njih je projekt ***ZELEN.KOM – Komuniciranje podnebne krize za uspešen prehod v zeleno družbo*** (NOO, 3330-22-3514 (PP5)), ki ga med 1. 12. 2022 in 30. 11. 2025 financira Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in inovacije Republike Slovenije (ZELEN.KOM, spletni vir). S projektnimi aktivnostmi usklajujemo vrednote in način razmišljanja udeležencev, udeleženk visokošolskega izobraževanja ter drugih ciljnih skupin z vrednotami trajnostnega razvoja in zelenega gospodarstva. Pri vsem tem pa je ključno uspešno komuniciranje podnebne krize (ang. *climate communication*, nem. *Klimakommunikation*), kar potrjujejo številna znanstvena in strokovna srečanja, raziskave in druge aktivnosti, izvedene predvsem v tujini. V slovenskem prostoru jih je v primerjavi s tujimi še vedno manj, zato je še kako pomembno ustrezno komuniciranje, ki z dvosmernostjo in ustrezno tvorbo ter pretvorbo podanih informacij lahko privede do (zaželenega) *sporazumevanja*, tj. komuniciranja, ki je uspešno v vseh pogledih, torej glede na različne dejavnike (sporočevalec, naslovnik, okoliščine, referenca (sporočena predmetna vsebina), namen sporazumevanja (neposredno, posredno), jezikovni kod (govorni/slušni, pisni/vidni)). Sporazumevalna zmožnost je v slovenskem prostoru opredeljena različno (gl. Bešter Turk 2011), skupno večini opredelitev pa je, da je sporazumevalna zmožnost (Bešter Turk 2011: 115) »[...] to, kar človek zna (ima na razpolago) za sporazumevanje (za opravljanje govornih dejanj) v raznih sporazumevalnih okoliščinah«. Ker je sporazumevalna zmožnost skup jezikovne (slovnične, pomenoslovne, pravorečne, pravopisne), sociolingvistične in pragmatične zmožnosti (zmožnost izbrati ustrezno jezikovno sredstvo glede na namero in okoliščine) (SEJO 2020: 21), je zelo pomembna tudi ustrezna raba (slovenskega) strokovnega izraza.

Humar je izpostavila (2009: 42), da je »[t]erminologija [...] pomemben del besednega zaklada vsakega jezika. Ustvarjajo in uveljavljajo jo znanstveniki in strokovnjaki v znanstvenih, strokovnih in poljudnih delih, v izobraževalnem procesu, v splošno rabo pa prenašajo sredstva javnega obveščanja. Z nastankom države Slovenije se slovenski jezik načelno uporablja na vseh sporazumevalnih področjih, tudi v vojski, carini, diplomaciji [...]. Posebej je treba poudariti, da so nekatera nova področja hkrati z razvojem skrbela za slovenska poimenovanja, npr. informacijska tehnologija (slovenska Okna), mobilna telefonija, druga pa pod vplivom globalizacijskega

jezikovnega enotenja in pod pritiskom državne politike ocenjevanja opuščajo razvijanje slovenske terminologije.« Hkrati pa kritično zapiše, da je država tista, ki za razvoj slovenske terminologije lahko stori največ, čeprav pogosto ne dovolj, tako z usmerjenim in neprekinjenim financiranjem terminoloških (slovarskih) projektov kot tudi z ustrezno vzgojo odnosa do maternega jezika (Humar 2009: 45):

»Za razvoj slovenske terminologije bi največ lahko storila država. Vrhunski znanstveniki bodo še naprej objavljali tudi v angleščini. Država pa mora z ustreznim vrednotenjem slovenskih znanstvenih, strokovnih in poljudnih objav podpirati slovensko znanost. Temeljna naloga države pa je gotovo na vzgojnem področju. Slovenska šola mora privzgajati domovinsko zavest in pozitiven odnos do maternega jezika. Sociolingvistika, pragmatika in pedagogika morajo odkriti »[...] model in orodje za izobraževanje mladih tako, da zmorejo (in nenazadnje tudi hočejo) ovrednotiti materni jezik [...] in da izkoriščajo njegove potenciale znotraj večfunkcijskih možnosti s tem, da širijo lastno kompetenco, ne pa, da jo ožijo.« (po Peti-Stanić 2003: 192)«

Tako je eden izmed ključnih ciljev projekta tudi skrb za terminologijo. V projektu smo strokovnjaki dveh širših področij, tj. jezikoslovja (anglistike, germanistike, slovenistike) in prevodoslovja, za ciljno skupino študentov, študentk univerzitetnih, visokih in višjih strokovnih programov javnih in zasebnih univerz (z možnostjo prilagoditev za druge ciljne skupine) oblikovali 8-urni interdisciplinarni modul *Terminologija* (vodja modula: dr. Aleksandra Nuč Blažič). Krovni cilj modula, vrednotenje trajnostnosti in komunikacije trajnostnosti, skušamo s sistemskim in kritičnim mišljenjem z različnimi metodami in oblikami dela (uporaba računalnika/pametnega telefona, spletnih slovarjev in korpusov, besedil in delovnih listov) doseči s tem, da bodo uporabnice, uporabniki znali (1) uporabiti spletno dostopne jezikovne vire: enojezične, dvojezične slovarje; terminološke slovarje glede na izpostavljeno stroko; korpus; (2) presoditi različne vidike izbire ustreznih besed ter (3) kombinirati znanje in vire za reševanje problemov trajnostnega razvoja na osnovi leksike in terminologije. Med pripravo interdisciplinarnega modula je nastal tudi *Glosar*, v katerega je vključenih 100 terminov, eno- in večbesednih, pomembnih za sam projekt *ZELEN.KOM* (*GLOSAR*, spletni vir); ta bo v prispevku tudi predstavljen.

Slovenski pravopis (2001; v nadaljevanju *SP*) označuje *terminologijo* s sopomenkami, in sicer s kvalifikatorjem pojmovno kot izrazoslovje in s kvalifikatorjem skupno kot strokovno izrazje. V *Enciklopediji slovenskega jezika* izraz terminologija (Toporišič 1992: 327) napoti k sopomenki *izrazje*, ki je razložena kot (Toporišič 1992: 69) »[b]esede in besedne zveze, ki se v strokah dogovorno rabijo kot poimenovanja stvari in pojavov ter njihovih lastnosti, npr. zdravstveno, slovnično, politično, tehnično izrazje. V njem so pri nas pogoste dvojnice tipa domače – prevzeto, domače – mednarodno, npr. vratar – golman, zdravstvo – medicina.« *Slovar slovenskega knjižnega jezika*² (2014; v nadaljevanju *SSKJ*²) *terminologijo* razlaga z dvema pomenoma: prvi pomen je označen s kvalifikatorjem jezikoslovje, rabljen navadno s prilastkom, izraža pa celoto izrazov določene stroke, panoge; pri tem navede sopomenska izraza *strokovno izrazje*, *izrazoslovje* (primeri: nekatere stroke so razvile bogato terminologijo/uporabljati domačo, zastarelo terminologijo/filozofska, lesarska, medicinska terminologija/strokovna terminologija); drugi pomen: *veda o strokovnih izrazih kakega jezika* (primeri: ukvarjati se s terminologijo; razvoj slovenske terminologije; strokovnjak za terminologijo). *Sinonimni slovar slovar slovenskega jezika* (2018) ob temeljnih dveh pomenih, istih kot v *SSKJ*², za prvega v primerjavi s *SSKJ*² navaja več sopomenskih izrazov (strokovno izrazje, strokovno besedišče, izrazje, s kvalifikatorjem knjižnoizročilno pa še nomenklatura in strokovno besedje).

Tabela 1: Beseda *terminologija* v normativnih priročnikih slovenskega jezika

SSKJ²: terminologija -e ž (1) 1. jezikosl., navadno s prilastkom celota izrazov določene stroke, panoge; strokovno izrazje, izrazoslovje: nekatere stroke so razvile bogato terminologijo / uporabljati domačo, zastarelo terminologijo / filozofska, lesarska, medicinska terminologija / strokovna terminologija 2. veda o strokovnih izrazih kakega jezika: ukvarjati se s terminologijo; razvoj slovenske terminologije; strokovnjak za terminologijo
SP: terminologija -e ž, pojm. (1) <i>izrazoslovje</i>; skup. (strokovno) <i>izrazje</i>
Sinonimni slovar slovenskega jezika: terminologija -e ž 1. <i>celota izrazov določene stroke, panoge</i> SINONIMI: strokovno izrazje, strokovno besedišče, izrazje, knj.izroč. nomenklatura, knj.izroč. strokovno besedje 2. <i>veda o strokovnih izrazih kakega jezika</i> SINONIMI: izrazoslovje

Etimološki slovar slovenskega jezika:

terminologija – glej términ2

Slovensko gradivo

términ² -a m 'strokovni izraz' (20. stol.), v zloženkah *terminologija* (19. stol.), *terminolôški* (glej -logija).

Razlaga

Prevzeto (eventualno prek nem. *Terminus*) iz srlat. *terminus* 'izraz s točno določenim, natančno omeje pomenom', kar je v specializiranem pomenu rabljeno lat. *terminus* 'meja, mejnik, skrajna točka' (Kl, 7

Povezani iztočnici

Glej tudi termín1, terminâl.

Vir: <https://www.fran.si/iskanje?View=1&Query=terminologija>

2 Metodologija

Raziskava izhaja iz tematskega okvira projekta *ZELEN.KOM – Komuniciranje podnebne krize za uspešen prehod v zeleno družbo* in obravnava pomen usvajanja terminologije, povezane s trajnostnim razvojem, od predšolske ravni do strokovne jezikovne rabe. Metodološki pristopi temeljijo na povezavi didaktične predstavitve in jezikoslovne analize virov, s čimer omogočajo celostno obravnavo usvajanja, oblikovanja, razumevanja in normativne rabe strokovnega izrazja skozi celoten vzgojno-izobraževalni proces do rabe terminologije v znanstvene namene.

2. Raziskovalni vprašanja

Raziskava odgovarja na naslednji raziskovalni vprašanja:

1. Kako lahko usvajanje terminologije, povezane s trajnostnim razvojem, že v predšolskem obdobju prispeva k razvoju jezikovnih kompetenc in okoljske zavesti?
2. Kakšno vlogo imajo slovenski jezikovni viri (pravopis, slovarji, korpusi) pri učinkoviti in jezikovno pravilni rabi strokovnega izrazja za komuniciranje o zelenem prehodu?

2.2 Raziskovalni cilji

Cilji raziskave so:

1. raziskati možnosti za uvajanje strokovnega izrazja od predšolskega obdobja na primeru čebelarske terminologije;
2. ovrednotiti vlogo slovenskih jezikovnih virov pri oblikovanju in rabi strokovnega izrazja za trajnostno sporazumevanje;
3. opozoriti na pomen jezikovne ustreznosti že v zgodnjih fazah izobraževanja.

2.3 Hipoteze

Na osnovi raziskovalnih vprašanj so bile oblikovane naslednje hipoteze:

1. Usvajanje strokovnega izrazja, povezanega z naravo in s trajnostnim razvojem, v predšolskem obdobju pomembno prispeva k razvoju jezikovnih kompetenc ter pozitivnega odnosa do okolja in narave.
2. Dostopnost in kakovost jezikovnih virov pomembno vplivata na učinkovito in pravilno rabo strokovnega izrazja v komunikaciji o zelenem prehodu.
3. Terminološke in pravopisne nedoslednosti lahko ovirajo razvoj natančne in standardizirane rabe strokovnega izrazja v izobraževalnem procesu.

2.4 Metode

V raziskavi so bile uporabljene naslednje metode:

1. Deskriptivna metoda: za predstavitev značilnosti in pomena slovenskega strokovnega jezika, splošnih normativnih slovarskih priročnikov (*SSKJ²*, *Slovenski pravopis*), terminoloških slovarjev (*Čebelarski terminološki slovar*) in korpusov (*Gigafida 2.0*) v teoretičnem delu prispevka.
2. Metoda komparacije: za primerjavo leksemov in terminov v treh osrednjih slovenskih jezikovnih virih (*SSKJ²*, *Slovenskem pravopisu*, *Čebelarskem terminološkem slovarju*) in korpusu (*Gigafida 2.0*) v empiričnem delu prispevka.
3. Študija primera: za prikaz možnosti za uvajanje in usvajanje strokovnega izrazja, povezanega z naravo in s trajnostnim razvojem s simbolno močno figuro, čebelo, s čimer se krepi identifikacija z naravo in želja po njenem varovanju, kar je temelj učinkovite okoljske komunikacije, že od predšolskega obdobja.
4. Metoda analize: za identifikacijo pravopisnih zadreg (npr. raba male oz. vélike začetnice (tudi pri zapisu latinskih poimenovanj), zapis z vezajem, skupaj ali narazen, zapis pridevniških zloženk).

5. Metoda sinteze: za smiselno povzemanje ugotovitev teoretičnih postavk, študije primera in analize pravopisnih zadreg.

3 O pomenu slovenskega strokovnega jezika

Današnja delitev slovenskega jezika¹ zajema več pojavnih oblik, ki jih imenujemo zvrsti, in sicer po *Slovenski slovnici* (Toporišič 2000: 13–27) ločimo naslednje glavne snope: socialne, funkcijske, prenosniške, časovne ali zgodovinske in mernostne. Socialne zvrsti se delijo na dve nadzvrsti, na knjižni jezik, namenjen sporazumevanju in sploh sporočanju na vsem slovenskem ozemlju in z vsenarodnostno ter narodnoreprezentativno vlogo, in na neknjižni jezik. Knjižni jezik se deli na zbornega in splošno- ali knjižnopogovornega (drugi je manj stroga oblika govorenega knjižnega jezika). Neknjižni jezik se deli na t. i. zemljepisna narečja in »na pokrajinske pogovorne jezike, ki so nekaka nadnarečja več zemljepisnih narečij«. Glede na funkcijsko zvrstnost se deli na strokovni, publicistični, praktičnosporazumevalni, umetnostni jezik (Toporišič 2000: 27–31). Podrobneje se, za prispevek osrednje, strokovni jezik² deli na (Toporišič 2000: 28–30): znanstveni, poljudnoznanstveni oz. navadni strokovni ter praktičnostrokovni (poslovni) jezik.

O v prispevku izpostavljeni problematiki strokovnega jezika so že v leta 2013 objavljeni študiji *Slovenščina kot strokovni jezik na slovenskih univerzah: pregled stanja ter razčlenitev pomena, načina in možnosti njene večje vključitve* Lengar Verovnik, Logar Berginc, Kalin Golob poudarile, da gre za premajhno vključenost slovenščine kot strokovnega jezika v slovenske univerzitetne programe in navedle (Lengar Verovnik, Logar Berginc, Kalin Golob 2013: 5) mnenje Vidovič Muhe (Vidovič Muha 2021: 56–57):

»Ne vem, če se dovolj jasno zavedamo, da 'globalizacija' znanosti tako rekoč samodejno potaplja referenčni svet slovenskega znanstvenega oz. strokovnega jezika. [...] Slovenski znanstveni oz. strokovni jezik bi moral v bližnji prihodnosti

¹ Obstajajo tudi druge delitve, v prispevku se držimo najbolj uveljavljene Toporišičeve.

² Kolarič (1956: 118): »Vsaka stroka ima poleg svojega čisto strokovnega izrazja tudi svoj način zlaganja in sestavljanja stavkov, uporabe pridevnikov in drugih besed, svoja posebna rekla, celo svoj način stavljanja ločil. Zdravnik se ne glede na drugačne strokovne termine čisto drugače izraža kakor n. pr. strojni inženir. [...] Gre torej za razne strokovne jezike in ti imajo ravno tako pravico do svojega življenja in razvoja [...].« (Podčrtali avtorici prispevka.)

postati sestavina študijskega programa vseh fakultet slovenskih univerz, če želimo ohranjati kolikor toliko živ pojmovni svet znanosti na Slovenskem.«

V študiji so (Lengar Verovnik, Logar Berginc, Kalin Golob 2013) najprej podale popis stanja: »a) obstoj, vsebine in obseg predmetov, pri katerih se kot osrednja poučuje strokovna slovenščina; b) vključenost visoke sporazumevalne zmožnosti v slovenskem strokovnem jeziku med kompetence diplomantov in diplomantk; c) predstavitev tujih praks«. Na temelju ugotovitev so predlagale uvedbo slovenščine kot predmeta na vse fakultete, in sicer so podale (Lengar Verovnik, Logar Berginc, Kalin Golob 2013: 6): »a) popis obveznih in fakultativnih tem ter vsebin visokošolskega uvodnega predmeta slovenščina kot strokovni jezik, vključno s seznamom literature; b) nabor priporočenih didaktičnih pristopov za izvedbo visokošolskega uvodnega predmeta slovenščina kot strokovni jezik; c) opredelitev kompetenc, znanj in veščin, ki bi jih prineslo redno, načrtno ter sistematično poučevanje strokovne slovenščine«.

Na osnovi raziskave so predlagale (Lengar Verovnik, Logar Berginc, Kalin Golob 2013: 55):

»Uvodni predmet slovenščina kot strokovni jezik bi bilo **tematsko in vsebinsko** mogoče členiti na štiri glavne sklope: (a) jezikovno podobo strokovnih besedil, (b) gradnjo vsebine strokovnih besedil, (c) oblikovanje strokovnih besedil in (č) govorno izvedbo strokovnih besedil. Prvi sklop bi zajel obravnavo jezikovnozvrstne in besedilnovrstne členjenosti strokovnega jezika, dalje njegovo pravopisno, slovnično, besedoslovno ter stilno pravilnost ali ustreznost in pa opazovanje terminologije kot konstitutivnega dela te jezikovne zvrsti.«

Avtorice (Lengar Verovnik, Logar Berginc, Kalin Golob 2013: 56) dodajajo tudi kompetence, znanja in veščine: »[...] razumevanje večplastnosti terminologije (terminološka sinonimija, prevodnost, besedilno prepoznavanje itd. [...]).«

Kot nadgradnja zastavljenih ciljev za sistematično poučevanje strokovne slovenščine v *Resoluciji o nacionalnem programu za jezikovno politiko 2021–2025* (v nadaljevanju ReNPJP21–25) je v poglavju 2.2.7 (ReNPJP21–25: 39) *Jezikovna ureditev visokega šolstva in znanosti* zapisano:

»Slovensko visoko šolstvo v svojem temeljnem formalnopravnem dokumentu (Zakon o visokem šolstvu) določa slovenščino kot učni jezik visokega šolstva, skrb za razvoj slovenščine kot strokovnega oziroma znanstvenega jezika pa nalaga visokošolskim zavodom. [...] Zato je ključno vzpostavljanje ravnotežja med uporabo in razvojem znanstvenega in strokovnega slovenskega jezika ter uporabo tujih jezikov.«

Kot 3. cilj *Razvijati sporazumevalno zmožnost v strokovnem jeziku* (ReNPJP21–25: 41): »je [...] treba na visokošolski strokovni ravni omogočati učenje strokovne slovenščine [...]«, kot ukrep pa, da se »[...] na podlagi temeljite raziskave in analiz strokovno-znanstvenega pisanja na visokošolski ravni, tujih zgledov ter značilnosti programov [...] izdela učni načrt za uvodni predmet v prvem letniku prvostopenjskih programov, ki bo zajemal omenjene jezikovne vsebine«.

Tudi sociolingvistka, anglistka, Šabec je že 2016 (80) zapisala, da »[...] je angleščina nedvomno nujna za odprtost v svet in za sodelovanje z drugimi, vendar moramo kljub temu dati slovenščini prednost kot uradnemu učnemu jeziku in tako poskrbeti za njen razvoj v vseh socialnih in funkcijskih zvrsteh (vključno s strokovno terminologijo). To je pomembno ne le z jezikovnega, ampak tudi z identitetnega in kulturnega vidika obstoja naše nacionalne skupnosti.«

O jezikovni politiki in o jezikovnem načrtovanju zelo angažirano piše slovenist, akademik, Jesenšek³ (2024: 73), ki na ključno vlogo slovenskega jezika opozarja ob primeru prevajanja mednarodnih recenzij, in sicer da je: »[...] še toliko bolj pomembno, da prijavni postopki in evalvacije potekajo v slovenskem jeziku – le tako bo tudi v praksi zagotovljena odgovorna skrb za razvoj slovenske strokovne in znanstvene terminologije«.

3.1 O leksemu in terminu

Ob primeru ájdovec iz *SKJ*² pojasnjujemo oba pojma:

³ Več tudi v: Jesenšek, M. (2016): *Slovenski jezik v visokem šolstvu, literaturi in kulturi*.

Tabela 2: Leksem *ajdovec* v normativnih priročnikih slovenskega jezika

ajdovec -vca m (â)

1. *krub iz ajdove moke*: odrezati si kos ajdovca

2. *čeb. ajdor med*: letos sem natočil precej ajdovca

Vir: <https://www.fran.si/>

1. V prvem primeru gre za neterminološki samostalnišnik, za enobesedni leksem, ki je del splošnega jezika; zapisan brez dodanega t. i. terminološkega kvalifikatorja (*označevalnika*), besede, ki opredeljuje leksikalno enoto glede na rabo v stroki.

Vidovič Muha (2021: 202) pojasnjuje: »Sicer pa je leksem mogoče razumeti kot jezikovni znak: na ravni označujočega, se pravi na izrazni (glasovni/črkovni) ravni, je leksem lahko (a) prvotno ali drugotno *enobesedni* – v primeru drugotnosti je enobesednost pridobljena, vezana na leksikalizirano (uslovarjeno) kratično poimenovanje, tip pog. *filofaks*, sicer je prvotna, (b) *večbesedni* – stalna avtomatizirana besedna zveza; za razliko od aktualiziranih besednih zvez po govornem dejanju ne razpade in je kot taka del slovarja, tip *gorski prelaž*.«

2. V drugem primeru gre za rabo v stroki, gre za enobesedni termin, kjer ima specializirani pomen; ta je označen s terminološkim kvalifikatorjem *čeb.*, torej v čebelarstvu.

Jemec Tomazin (2010: 155) poudarja (po Vintar 2008: 37), da se »[...] termini niti po svoji zunanji podobi niti po obliki večinoma v ničemer ne ločijo od leksemov splošnega jezika, kar pomeni, da ni zunanjih kriterijev za razlikovanje terminov od neterminov, edino možno merilo je specializirana raba«. Ob tem (Jemec Tomazin 2010: 160) dodaja, da »[...] splošni uporabniki jezika lahko opazujejo, kako velik delež splošnega besedišča je rabljen tudi terminološko, torej ožje«.

Jemec Tomazin (2010: 163): »Termini so praviloma vezani na določeno stroko, izrazno ustaljeni, pomensko jasno opredeljeni in zamejeni, zato jih ni mogoče poljubno zamenjevati z drugimi izrazi.« Nastajajo (Jemec Tomazin 2010: 163) s terminologizacijo leksemov splošnega jezika, termini drugih strok, s prevzemanjem iz drugih jezikov itd.

Hkrati podajamo nekaj definicij, povzetih po temeljnih jezikovnih virih:

Tabela 3: Primerjava definicij *leksem* v različnih virih

SSKJ ²	SP	Toporišič (ESJ): ⁴
leksém -a m (ê) jezikosl. <i>beseda kot nosilec</i> <i>pomena</i>: stavek: človek je človeku volk ima tri lekseme	leksém - a m (ê) jezikosl. enota jezikovnega sistema	(<i>leksem</i> kot iztočnica ni zastopan): leksika -e ž – Gl. besedje (ESJ: 94) besedje -a ž Besede določenega besedila, tvorca besedila ali jezika, njegove zvrsti ali stalne oblike sporočanja, tudi glede na izvor. – Sopom. besede, leksika (ESJ: 7):
têrmin¹ -a m (é) 1. jezikosl. <i>beseda, besedna zveza, ki poimenuje pojme določene stroke, panoge, strokovni izraz</i>: v opisu je preveč terminov; dober, neustrezen termin; termin glagol; ustaljenost terminov / botanični, medicinski, tehnični termin 2. knjiž. izraz, beseda²: latinski napis vse buje tudi nekaj grških terminov	têrmin -a m (é) strokovni izraz	termin -a m – Gl. izrazje (ESJ: 327) izrazje -a s Besed in besedne zveze, ki se v strokah dogovorno rabijo kot poimenovanja stvari in pojavov ter njihovih lastnosti, npr. zdravstveno, slovnično, politično, tehniško izrazje. [...] – Sopom. terminologija. (ESJ: 69)

Večinoma beremo, da so termini v glavnem samostalniki in samostalniške besedne zveze, pridevniki. Vendar v različnih strokah nastopajo tudi (Žagar Karer 2011: 33): glagoli (tehnika itd.: *kermiliti*, *izpolirati*; agronomija: *biovrtnariti*), prislovi (glasba: *allegro*, *forte*), medmeti (gledališče: *Bis!*, *Bravo!*)

O znanstvenem jeziku, najvišji vrsti strokovnega jezika, Toporišič (2000: 29) piše: »Znanstvenik mora predmet svojih raziskav znati podajati natančno in popolnoma enopomensko. [...] [T]u tudi ni nikakršnih igrčkanj z besedami, nobenih besednih iger, čim manj tropov (metafor, metonimij) [...]«. Večinoma gre v znanstvenem jeziku za enobesedna poimenovanja, a avtor sam (Toporišič 2000: 29) dodaja: »Jezik je racionalen in skuša poimenovanja izraziti z eno besedo, vendar vedno, kljub zelo razvitemu besedotvornemu sistemu slovenskega jezika, to ni mogoče. Tako so zelo

⁴ Toporišič, J. (1992). *Enciklopedija slovenskega jezika*.

pogosta dvo- ali večbesedna poimenovanja, t. i. stalne besedne zveze oz. frazeologemi.«

Vidovič Muha (2021: 126): »Terminološka leksika – termini, strokovno, znanstveno izrazje predstavlja posebno podmnožico slovarja določenega jezika. Njena posebnost temelji na bolj ali manj zaprtem pojmovnem svetu, ki ga predstavljajo denotati posameznih strok; v tem smislu je terminologija prepoznavna prvina jezika sploh, pa tudi besedil posameznih strokovnih področij.«

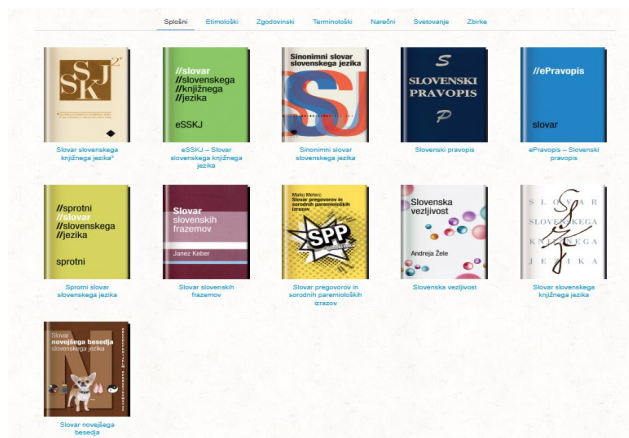
Tudi Vidovič Muha (2021: 29) opredeljuje zgradbo in pomen večbesednega leksema, »[...] tj. stalne besedne zveze, ki je kot slovarska enota lahko priredna ali podredna«, in pojasnjuje njihovo sestavo, in sicer da so »strokovni termini [...] v veliki večini res samostalniški, v slovenščini večinoma s pridevniškim prilastkom«. Kljub osnovni definiciji, da mora biti strokovni izraz enopomenski, je treba poudariti tudi metaforičnost strokovnega jezika, predvsem enopomenskost ali metaforičnost manjšalnic kot terminološke leksike (Valb Lopert 2015: 598–611), enobesedne: *iglica* – *SSKJ²*: meteor. (ledena) iglica drobna, suha in bodeča snežinka; *zool.* iglica zelenkasta, vitka morska riba s podaljšanim gobcem, Belone belone; *SP*: teh. kar se uporablja za spajanje sestavnih delov kake priprave, naprave: vtakniti iglico v kambo, železna iglica; in besednozvezne: *noetova barčica* – *zool.* noetova barčica užitna školjka plitvih morij, Arca noae), pri čemer pa mora metaforičnost znanstvenega termina, tj. skladnost z obvestilno vlogo znanstvenega besedila, biti cilj rabe (Vidovič Muha 2021: 163). Prav tako zagovarja (Vidovič Muha 2021: 163–166), da: »[...] imamo na ravni terminologije opraviti predvsem s pomenskosestavinsko (semsko) metaforo, motivirano torej s pomenskimi sestavinami [...]«. Metaforičnost se tvori predvsem na podlagi fizičnih lastnosti, kot so oblika, barva, otip, funkcija, namembnost (Vidovič Muha 2021: 164).

3.2 Od terminoloških kvalifikatorjev do terminoloških slovarjev in korpusov

V nadaljevanju predstavljamo kratek vpogled v a) splošne slovarje, dostopnost in terminološke oznake v njih; b) terminološke slovarje in c) korpusse.

3.2.1 Splošna normativna slovarska priročnika

Oba splošna normativna slovarska priročnika, to sta *Slovar slovenskega knjižnega jezika*² (2. izdaja 2014, *SSKJ*²) in *Slovenski pravopis* 2001 (*SP* 2001) sta dostopna na portalu *Fran*, ki (*Fran.si: O portalu*, spletni vir) »[...] združuje slovarje, slovenistične jezikovne vire in portale, ki so nastali ali še nastajajo na *Inštitutu za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU*, ter slovarje, ki so v okviru dela na tem inštitutu dobili digitalno obliko. Omogoča tudi iskanje po drugih izbranih slovenskih jezikovnih korpusih. Namen portala je omogočiti dostop do slovarskih informacij čim širšemu krogu uporabnikov, zato omogoča tako povsem preproste kakor tudi zelo kompleksne poizvedbe.« Portal obsega splošne, etimološke, zgodovinske, terminološke, narečne slovarje ter jezikovno in terminološko svetovalnico.

Slika 1: Splošni jezikovni priročniki na portalu *Fran.si*

Vir: <https://fran.si/>

Oba priročnika, *SSKJ*² in *SP*, za označevanje terminov uporabljata t. i. kvalifikatorje,⁵ *SSKJ*² ima tudi t. i. terminološko gnezdo.

⁵ Valh Lopert, A. (2016): Kvalifikator narečno vzhodno v *SSKJ*².

Tabela 4: Kvalifikatorji v *SSKJ*² in *SP*

<i>SSKJ</i> ² Terminološki kvalifikatorji (del)		61	Uvod
SEZNAM KRAJŠAV IN KVALIFIKATORJEV			
§ 221	A		G
adm.	administracija	gastr.	gastronomija, kuharstvo
aer.	aeronavtika	geod.	geodezija
agr.	agronomija, agrotehnika	geogr.	geografija
ali	prim. § 119	geol.	geologija
alp.	alpinistika	geom.	geometrija
anat.	anatomija	gl.	glej
ant.	antonim; prim. § 52	glasb.	glasba, muzikologija
antr.	antropologija	gled.	gledališče
arheol.	arheologija	gost.	gostinstvo
arhitt.	arhitektura	gozd.	gozdarstvo
astrol.	astrologija	grad.	gradbeništvo
astron.	astronomija		
avt.	avtomobilizem, avtomehanika		
	B		I
bibl.	biblijsko; prim. § 132	igr.	igre (za zabavo)
biblio.	bibliotekarstvo	im.	imenovalnik
biokem.	biokemija	in	prim. § 120
biol.	biologija	ipd.	in podobno
bot.	botanika	iron.	ironično; prim. § 146
brezoseb.	brezosebno	td.	in tako dalje
	Č		J
čeb.	čebelarstvo	jezikosl.	jezikoslovje
čl.	člen		K
člen.	členek	kem.	kemija
	D	knjž.	knjižno; prim. § 133
daj.	dajalnik	kor.	koreografija
dv.	dvojina	kozmet.	kozmetika
	E	krat.	kratica
ed.	ednina		L
ekon.	ekonomija	les.	lesarska stroka
eksp.	ekspresivno; prim. § 144	lit.	literarna teorija, literarna zgodovina
elekt.	elektrotehnika	ljubk.	ljubkovalno; prim. § 147
elipt.	eliptično; prim. § 124	lov.	lovstvo
etn.	etnografija, etnologija		M
evfem.	evfemistično; prim. § 145	m	samostalniški moškega spola
	F	m.	moški spol
farm.	farmacija, farmakologija	mat.	matematika
filat.	filatelija	med.	medicina
film.	filmski izraz	medm.	medmet
filoz.	filozofija	mest.	mestnik
fin.	finančništvo	metal.	metalurgija
fiz.	fizika	meteor.	meteorologija
fit.	fotografija	min.	mineralogija
friz.	frizerstvo	mitol.	mitologija, zlasti slovanska
		mn.	množina
		mont.	montanistika

SP Terminološki kvalifikatorji (del)

3

Krajšave in slovarske oznake

*	prepovedano	film.	filmska umetnost
°	nepravilno	filoz.	filozofija
→	odsvetovano	fin.	finančništvo
/	ali	fiz.	fizika
ali		fot.	fotografija
alp.	alpinizem	fr.	francoščina, francoski
anat.	anatomija	fr. cit.	francosko citatno
angl.	angleščina, angleški	friz.	frizerstvo
angl. cit.	angleško citatno	geod.	geodezija
antr.	antropologija	geol.	geologija
arheol.	arheologija	geom.	geometrija
arhit.	arhitektura	gl.	glej
avt.	avtomobilistika	glag.	glagol
bajesl.	bajeslovno	glag. predp.	glagolska predpona
bibl.	biblicistika	glasb.	glasboslovje
biblio.	bibliotekarstvo	glav. štev.	glavni števniki
biol.	biologija	gled.	gledališče
brezos.	brezosebno	gosp.	gospodarstvo
cel. prisl.	celostni prislov	gost.	gostinstvo
cel. prisl. zaim.	celostni prislovni zaimék	gozd.	gozdarstvo
cilj. prostor. prisl.	ciljni prostorski prislov	grad.	gradbeništvo
cit.	citatno	igr.	igralništvo
čas. prisl.	časovni prislov	im.	imenovalnik
čas. prisl. zaim.	časovni prislovni zaimék	in	
čas. vez.	časovni veznik	iron.	ironično
čeb.	čebelarstvo	ist. zaim.	istostni zaimék
člen.	členek	it.	italijanščina, italijanski
člen. zv.	členkovna zveza	it. cit.	italijansko citatno
člov.	človeško, človeškost	izobr.	izobrazbeno
čustv.	čustvenostno	izpust.	izpustno
čustvov. člen.	čustvovalni členek	izvzem. člen.	izvzemalni členek
daj.	dajalnik	jezikosl.	jezikoslovje
dodaj. člen.	dodajalni členek	kak. zaim.	kakovostni zaimék
domnev. člen.	domnevnostni členek	kamn.	kamninostlovje
dop. prisl.	dopustni prislov	kaz. prisl. zaim.	kazalni prislovni zaimék
dop. vez.	dopustni veznik	kem.	kemija
dov.	dovršni	kletv.	kletvica, kletev
drug. zaim.	drugostni zaimék	kmet.	kmetijstvo
drugos. svoj. zaim.	drugosebni svojilni zaimék	knj. pog.	knjižno pogovorno
družb.	družboslovje	količ. prisl.	količinski prislov
dv.	dvojima, dvojinjski	količ. štev.	količinski števniki
dvovid.	dvovidski	količ. zaim.	količinski zaimék
ed.	ednina, edninski	kovin.	kovinarstvo
elektr.	elektrotehnika	kozmi.	kozmetika
filat.	filatelija	kratn. prisl.	kratnostni prislov

SSKJ² v geselskem članku vsebuje tudi terminološko gnezdo (oznaka ♦) (SSKJ² Uvod: § 95), to pomeni, da (SSKJ² Uvod: § 92): »[d]e je potrebno, ima slovarski sestavek tudi tako imenovano gnezdo, to je oddelek, v katerem je zbrano posebno gradivo. Iztočnica oziroma podiztočnica ima lahko samo po eno frazeološko in po eno terminološko gnezdo.« V slednjem (SSKJ² Uvod: § 95) je »prikazana terminološka raba besed ali zvez. Razvrstitev se ravna po abecedi kvalifikatorjev posameznih strok, v njihovem okviru pa po sintaktičnih kriterijih in abecedi.«

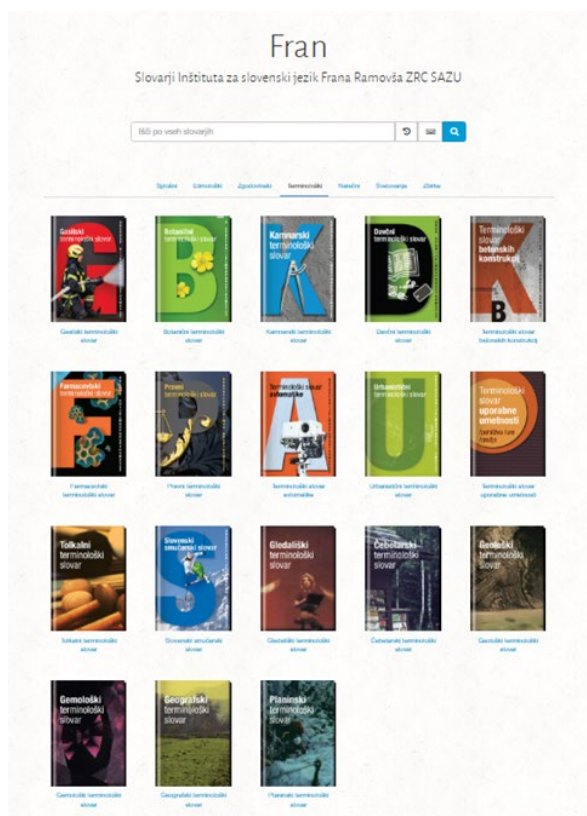
Poleg tega se uporabljajo kvalifikatorji (SSKJ² Uvod: § 96) »[z]a opredeljevanje besed, pomenov ali zvez [...] kvalifikatorjev. To so pojasnila, ki povedo, v katero slovnico kategorijo spada beseda, jo opredeljujejo časovno oziroma krajevno, govorijo o njeni stilni uvrstitvi, razširjenosti in vrednosti ter nakazujejo preneseno ali posebno rabo. S tem kažejo na normo knjižnega jezika ali opozarjajo na razmerje do nje.« Nekateri besede kljub vsemu kvalifikatorja nimajo (SSKJ² Uvod: § 97), čeprav v SSKJ² dodajajo (SSKJ² Uvod: § 98), da »[b]rez upoštevanja kvalifikatorjev informacija o besedi ni popolna«.⁶

Posebej pa so obravnavani terminološki kvalifikatorji (SSKJ² Uvod: § 127–129): »(§127) Terminološki kvalifikator kaže področje, na katerem termin živi (*aditiv*, *mikrosporija*) ali s katerega prehaja v splošno rabo. Včasih opozarja na poseben terminološki pomen (*bibliotekar*) ali pa na terminološko razlago iztočnice, ki je bila že razložena (*abat*). V izjemnih primerih se terminološki kvalifikator uporablja kot stilno-zvrstni kvalifikator (*blagoslov*). (§128) Če termin nastopa na več področjih, je zapisanih več terminoloških kvalifikatorjev (*encim*) ali pa en sam, in sicer strokovno najširši oziroma vsebinsko najprimernejši (*čelnica*) ali pa kvalifikator stroke, ki termin dejansko uporablja (*acetat*). (§129) Strokovni izrazi, ki jih ne uporabljajo samo strokovnjaki ali pa so na meji med splošno in strokovno rabo, se navadno obravnavajo kot besede splošnega besedja. agr., bot. ipd. (§130) Navadni terminološki kvalifikatorji se tukaj ne razlagajo, pač pa v slovarskem delu kot iztočnice. (§131) Kadar je beseda v naznačenem pomenu v širši rabi, a ni v skladu s siceršnjo terminološko rabo, je za razlago iztočnice za vejico izjemoma najprej terminološki kvalifikator, ki mu sledi sicer v stroki uveljavljen termin (*akacija*, *begosumje*, *dietologija*, *tritol*).«

⁶ Valb Lopert (2015): Manjšalnice v terminološkem gnezdu *Slovarja slovenskega knjižnega jezika*² (SSKJ²).

3.2.2 Terminološki slovarji

Terminološke slovarje najdemo tako na portalu *Fran* (*Fran*, spletni vir) in spletišču *Termania* (*Termania*, spletni vir). Na portalu *Fran* (izdajatelj ZRC SAZU) so na voljo naslednji terminološki slovarji: botanični, čebelarški, davčni, farmacevtski, gasilski, geološki, gemološki, geografski, gledališki, kamnarski, pravni, planinski, smučarski, tolkalni, urbanistični, slovar betonskih konstrukcij, avtomatike, uporabne umetnosti.

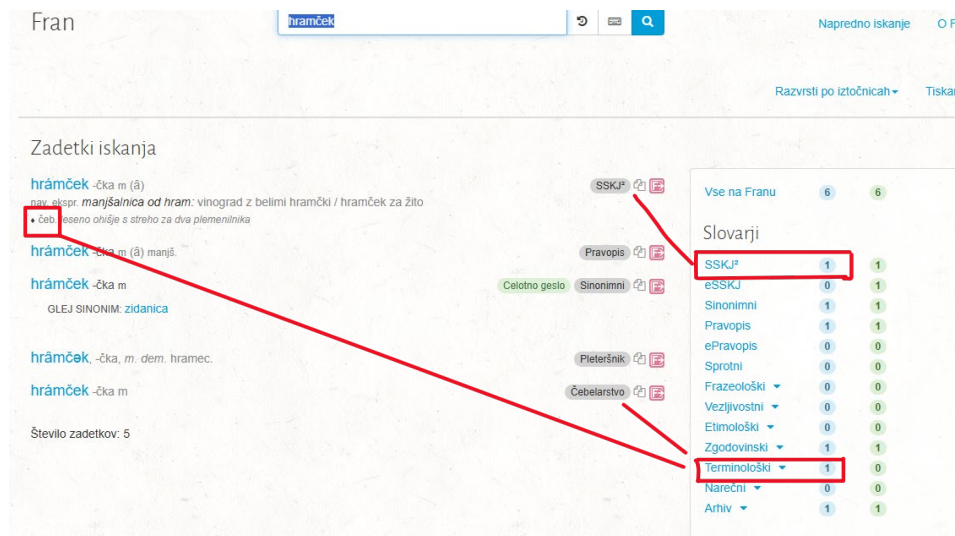

Slika 2: Terminološki priročniki na portalu *Fran.si*

Vir: <https://fran.si/>

Spletišče *Termania* (različni izdajatelji) poleg splošnih, večjezičnih in enojezičnih slovarjev ponuja prosto dostopno tudi terminološke slovarje, in sicer tako terminološke enojezične (bibliotekarski, klekljarski, mikrobiološki, medicinski itd.) kot terminološke dvojezične slovarje.

Primer:

Slika 3: Primer iskanja na portalu *Fran.si*

Vir: <https://fran.si/>

Iskanje leksema *hramček* na portalu *Fran* nam pokaže popolno informacijo in naslednje podatke:

- pojavlja se – na desni strani – v *SSKJ²* in v enem od terminoloških slovarjev;
- nastopa v *SSKJ²* kot leksem (manjšalnica), hkrati pa v terminološkem gnezdu (♦) s terminološkim kvalifikatorjem *čeb.* (čebelarstvo);
- nastopa v terminološkem slovarju, in sicer v čebelarskem.

3.2.3 Korpusi

SSKJ² opredeljuje pomen geselske iztočnice *korpus* s štirimi različnimi pomeni, v drugem pomenu s kvalifikatorjem *jezikosl.* (jezikoslovno) kot zbirko besedil v elektronski obliki s standardizirano obliko zapisa in izbranimi podatki; z istim kvalifikatorjem ga označuje tudi *SP*, *Sinonimni slovar slovenskega jezika* ga označuje s kvalifikatorjem *prakt.sp.* (praktičnosporazumevalno), besedno zvezo *jezikovni korpus* pa poleg kvalifikatorja *jezikoslovje* označuje še kvalifikator *računalništvo*, s čimer nakazuje njegovo interdisciplinarnost.

Tabela 5: Geselska iztočnica *korpus* v *SSKJ²*, *SP* in *Sinonimnem slovarju slovenskega jezika*

SSKJ²: kórp^{us} -a m (ô) 1. vojaška enota iz divizij in posebnih enot: formirati korpus; poveljnik korpusa / ekspedicijski korpus 2. jezikosl. zbirka besedil v elektronski obliki s standardizirano obliko zapisa in izbranimi podatki: analiza korpusa; delo s korpusom; besedila za korpus; korpus in slovar / referenčni korpus <i>ki je glede na vključena besedila zvrstno kar se da uravnotežen</i> / besedilni korpus 3. publ., navadno s prilastkom skupina, zbor: nastopili so najboljši korpusi; baletni, godalni korpus / diplomatski korpus <i>diplomatski zbor</i>; korpus miru zlasti v ameriškem okolju <i>organizacija iz prostovoljcev, ki skrbi zlasti za gospodarski razvoj in pomoč nerazvitim deželam</i> 4. knjiž. zbirka: korpus srednjeveških fresk ● ekspr. ta ženska je pa korpus <i>je zelo debela</i>
SP: kórp^{us} -a m (ô) poveljnik ~a velike vojaške enote ; publ.: baletni ~ <i>baletna skupina</i>, <i>baletni zbor</i>; diplomatski ~ <i>diplomatski zbor</i>; neobč. ~ srednjeveških fresk <i>zbirka</i>; jezikosl. gradivski ~ raziskave
Sinonimni slovar slovenskega jezika: kórp^{us} -a m BESEDNE ZVEZE S SINONIMI rač., jezikosl. besedilni korpus rač., jezikosl. jezikovna zbirka rač., jezikosl. jezikovni korpus prakt.sp. korpus

Vir: <https://fran.si/>

Center za jezikovne vire in tehnologije Univerze v Ljubljani, osrednja slovenska ustanova, namenjena znanstvenemu raziskovanju, vzpostavljanju in vzdrževanju temeljnih digitalnih jezikovnih virov in jezikovnotehnoških orodij za sodobni slovenski jezik, praktično uporabnih in prek spleta dostopnih vsem uporabnikom slovenskega jezika v svetu, korpuse opredeljuje kot (CENTER, spletni vir) »elektronske zbirke avtentičnih besedil, nastale po vnaprej določenih merilih in z določenim ciljem ter opremljena z orodji, ki omogočajo večplastno iskanje jezikovnih podatkov«.

Aktualnost jezikovnega gradiva je transparentno izkazana v različnih korpusih slovenskega jezika, pri čemer sta ključna reprezentativni korpus pisne standardne slovenščine *Gigafida 2.0* (na *CLARIN.SI*, slovenskem nacionalnem konzorciju v mreži evropske raziskovalne infrastrukture CLARIN, je dostopna (vendar ne prosto) tudi že različica *metaFida 1.0*) in korpus govornjenih besedil *GOS 2.0*. Poudariti je treba, da gre za ogromni zbirki besedil (*Gigafida 2.0* obsega 38.310 besedil s kar 1.134.693.933 besedami, korpus *GOS 2.0* pa 1.534 diskurzov, 127.604 izjav in 2.822.213 besed), ki pa sami po sebi (ne glede na zapisane korpusne oznake) vendarle ne izkazujejo ustreznosti oz. neustreznosti normi, ampak sta zbirki besedil, ki so se

v slovenskem jeziku pojavila v e-obliki (to velja za korpus pisnih besedil) ali so bila posneta v govorjeni obliki (to velja za korpus govorjenih besedil). T. i. korpusni pristop v raziskovanju jezika poudarja izhajanje iz aktualne rabe jezika, zabeležene v korpusih slovenskega jezika, a tudi nujne povezave z aktualnimi normativnimi priročniki slovenskega jezika, ki so v pomoč pri presojanju knjižno ustrezne ali neustrezne rabe jezika. Je vsekakor dobrodošla pomoč pri ugotavljanju stanja in smernic glede rabe jezika, a za uporabnika nikakor samo po sebi normativna in zavezujoča.

Iskanje leksema *bramčček* v korpusu *Gigafida 2.0* ne izkazuje podatkov o normativnosti, kot jih izkazujejo normativni in drugi, strokovni slovarji (gl. poglavji 3.2.1 in 3.2.2), pač pa v osrednjem okencu podatke pojavnosti konkordanc/pojavnic v celotnem korpusu (ki jih je malo, le 74), primere konkordanc (na zaslonu so z besedilom levo in desno označene rdeče), v okencih s spremnimi podatki (levo) pa informacije o osnovni, tj. slovarski obliki (tj. *bramčček*), informacije o pogostosti pojavnosti v različnih vrstah besedila, virih in po letih. Pomenskost leksema, zapisanega v (normativnih) slovarjih kot geselska iztočnica, je v razbiranje prepuščena uporabniku samemu glede na sobesedilo (sobesedilo in natančnejši podatki o viru se razkrijejo s klikom na rdeče označeno besedo).

Osnovne oblike

bramčček	74
Vrsta besedila	
Časopisi	62
Internet	4
Revije	4
Stvarna besedila	3
Leposlovje	1
Vir	
Dolenjski list	24
drugo	14
Dnevnik	13
Delo	8
Gorenjski glas	5
Leto	
2007	10
2004	8
2009	7
2000	6
2003	6

Prikazujem 1-20 od 74 konkordanc.

svadi lastnik tisti, ki odlično doblja podobno kulinarike svojega **bramččka**. Zato je ravno on tisti, ki s svojim (ne)znanjem lahko v silico, tudi "kapelici", kot je nekdo duhovito imenoval zidnico in **bramčček**, mu ne marja, sorodnje hla, kjer bi se lahko spomni oda hramček je lahko tudi brez (subjektivnega) opevanja v resnici **bramčček** in ne hram, kakršnih je v lesenih, zidanih ali kombinir a Cankarjeve brigade pri spominem stavji in mali zadušnici v **bramččku** na Javorovici med drugim povedal: i pokrajini v blagodat sonca in zdravega trja, zidanic in vinokh **bramčkov**, smo srečali Lujeta in Toneta Slaka. Ova Slaka – čar proizvedni pri izdelavi peciva; do 12. 6. 2007; Kvas Bogdana s.p. **bramčček** dobrot Kvas, Sužek 6, 3293 Frankolovo e. No, javnih hli seveda niso zaprli, omrak so oprijeli (s)bezenki **bramčči** dve desetletji prav na njihov račun Zvezi razskodo kot rabljati in s kakšno opremo je Dolenjec po stminah goji rto in v **bramčkih** in zidanicah pridlovali vino, nazorno prikazujeja obe v: družina Rorici: Priznstvo DANA Zrebo; TEKSTIL d.d. Ljubljana; **HRAMČEK** d.o.o.; Priznstvo MIHELA SI. Konjice; Wiener Primo deli v pokoj ter se posvetili svojim notranjim željam. Vinograd in **bramčček** sta mu bila zatočišče in po upokojitvi kar stalen dom, glešno razglašajo, to je (s)bezen do cvčka, najsi bi v vakuumu **bramčči** ali bogati zidanci, v podginski varici, novem mestu, i

Prikaz odstavka **Korpusne oznake**

Ob jutrnjem velikan smama bodo v školi Luki blagoslovili kapelico, ki so jo junje de rekonstrukciji regionalne ceste na odseku Podlužnik – Ribničar prestavili s staroletne strani ceste na drugo, podlužniško, kapelico, imenovano Marijin **bramčček**, so v tem času tudi obnovili. Marijin praznik pa se je zdel domačinom najlepša priložnost, da jo blagoslovijo. To bo junj, 16. avgusta, na slovesnosti ob 11. uri, stori kako tvoj, župnik iz stare ceste, razvodi pa bodo tudi predstavniki občine Škofja Loka z županom Igorjem Drakslajerem. D. Ž.

vir
Gorenjski glas

letnosta nastanka
2007

vrsta besedila
Časopisi

naslov
Gorenjski glas

avtor
neznani novinar

kratni objekti, tudi nekaj hrustov. Za kapelico z imenom Marijin **bramčček** sta občina in država dali 20 milijonov tolarjev. © gpid

Slika 4: Geselska iztočnica *bramčček* v Gigafidi

Vir: <https://viri.cjvt.si/gigafida/>

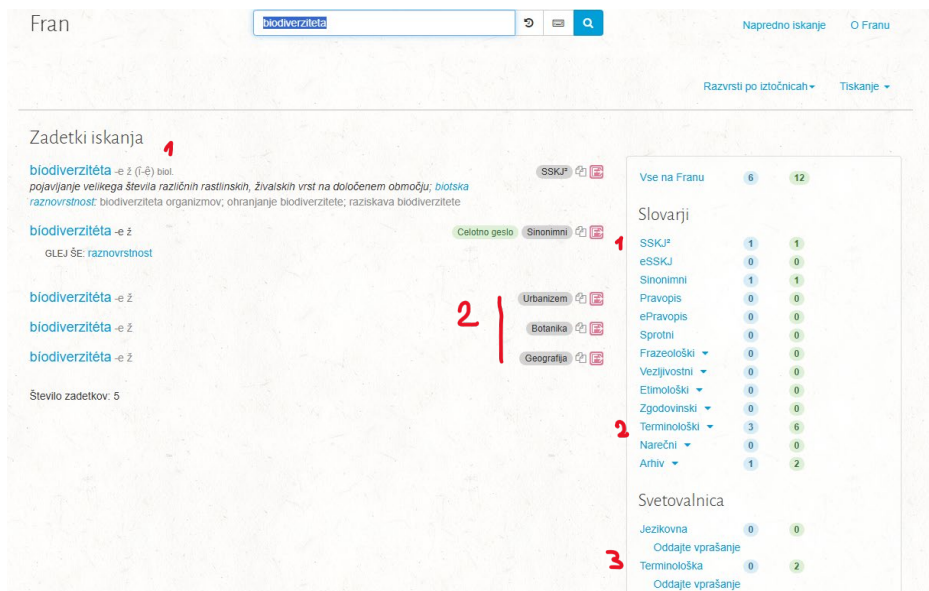
Dobrodošlo je tudi orodje *Korpusnik – povzemalnik korpusnih podatkov* (KORPUSNIK, spletni vir), ki omogoča hiter in osnovni pregled rabe besed s povzemanjem statističnih in tekstovnih podatkov iz petih vnaprej izbranih korpusov slovenskega jezika: referenčnega korpusa *Gigafida 2.0* (1990–2018), spremljevalnega korpusa sprotne slovenščine *Trendi* (2019–), korpusa akademske slovenščine *OSS 1.0*, korpusa internetne slovenščine *JANES 1.0* in referenčnega korpusa govorjene slovenščine *Gos 2.0*.

Primarno izobraževanje (predšolsko in osnovnošolsko v 1. vzgojno-izobraževalnem obdobju) korpusov oz. korpusnega pristopa pri učenju oz. raziskovanju jezika ne vključuje, za razvijanje jezikovne (poimenovalne, skladišne, pravorečne, pravopisne), slogovne in metajezikovne zmožnosti eksplicitno tudi še ne učni načrti za predmet slovenščina v osnovni šoli (*Učni načrt* 2018) in v sekundarnem izobraževanju ne učni načrt za predmet slovenščina v gimnaziji (2008). V učnem načrtu za osnovno šolo je sicer zapisano (*Učni načrt* 2018: 6), da učenci, učenke v 2. in 3. vzgojno-izobraževalnem obdobju sistematično razvijajo vse sestavine sporazumevalne zmožnosti, tudi metajezikovno zmožnost, hkrati uzaveščajo znanje za uspešno tvorjenje, sprejemanje, razumevanje, doživljanje in vrednotenje besedil v novih, dolgoročno nepredvidljivih medijih in oblikah, ki jih prinaša elektronska doba; v učnem načrtu za gimnazije pa je med didaktičnimi priporočili za jezikovni pouk zapisano, da (*Učni načrt* 2008: 42) »[p]ri obravnavi neumetnostnih besedil namreč prevladuje pogovorna metoda, in to ne le kot pogovor dijaka z učiteljem, temveč predvsem kot pogovor med dijaki – če se le da, tudi ob dodatnih tiskanih in digitalnih jezikovnih ipd. priročnikih in drugih virih«. Korpusni pristop pri učenju oz. raziskovanju jezika je vključen v terciarno izobraževanje, in sicer predvsem v jezikoslovnih študijskih programih (npr. slovenistika, tuji jeziki, prevajalstvo).

3.3 GLOSAR v projektu ZELEN.KOM

V projektu ZELEN.KOM (*ZELEN.KOM*, spletni vir) je kot rezultat ob pripravi modulov nastal glosar, v katerega je bilo vključenih 100 terminov, eno- in večbesednih (*GLOSAR*, spletni vir).

Ponazoritev iz Glosarja podajamo ob terminu *biodiverzitet*:

Slika 5: *Biodiverzیتة* na portalu *Fran.si* (SSKJ², terminološki slovarji, Terminološka svetovalnica)

Vir: <https://fran.si/>

Slika 6: *Biodiverzیتة* na portalu *Fran.si* (*Sinonimni slovar slovenskega jezika*, *Botanični terminološki slovar*)

Vir: <https://fran.si/>

1. V *SSKJ*² ima termin terminološki kvalifikator *biol.* (biologija);
2. pri pregledu zastopanosti v terminoloških slovarjih (desno) vidimo, da se pojavlja v treh: urbanizem, botanika, geografija;
3. da se pojavlja 2-krat tudi v *Terminološki svetovalnici* portala *Fran* (odgovor na vprašanji):

Tabela 7: *Biotska raznovrstnost v Terminološki svetovalnici*

Fran > Terminološka biodiverziteta
Biotska raznovrstnost Kot nadomestni izraz za prevzeti termin biodiverziteta (ki je v Slovarju novejšega besedja slovenskega jezika opredeljen kot 'pojavljanje velikega števila različnih rastlinskih, živalskih vrst na določenem območju; biotska raznovrstnost') predlagam poimenovanje raznoživost. Ali ima termin raznoživost kakšno možnost, da se sčasoma uveljavi v rabi? Genska raznovrstnost Zanima me slovenski ustreznik za angleški termin genetic diversity, ki na področju biologije označuje vrsto različnih dednih lastnosti znotraj vrst, kar jim omogoča boljše prilagajanje na okolje. Razmišljamo o možnostih: genetska pestrost, genetska variabilnost, genetska raznolikost ali genetska raznovrstnost. S tem povezani pojem je tudi genetic variation, ki označuje opis variacij v zaporedju DNK v genomu in se nanaša na posamezne primerke določene vrste, medtem ko je pojem, ki ga označuje genetic diversity (kot rezultat genetic variation), lahko povezan z eno ali več vrstami. Kako torej prevesti sestavino diversity? Za termin biodiversity se uporablja slovenski ustreznik biodiverziteta, čeprav bi lahko uporabljali tudi izraze biotska pestrost, biotska raznolikost ali biotska raznovrstnost. Biologi se izogibamo izrazu raznovrstnost, ker vsebuje vrsto, ta pa je arbitrarno določen konstrukt in ne nujno naravni pojav, poleg tega tudi znotraj vrste obstaja pestrost. Prosim za vaše mnenje glede ustreznega slovenskega poimenovanja. Število zadetkov: 2

Vir: <https://isjfr.zrc-sazu.si/sl/terminologisce/svetovanje/biotska-raznovrstnost>;
<https://isjfr.zrc-sazu.si/sl/terminologisce/svetovanje/genetska-raznovrstnost>

4. v *Sinonimnem slovarju slovenskega jezika* (v nadaljevanju *SSJ*) je zastopana prevzeta beseda s slovensko ustreznico *raznovrstnost*;
5. v *Urbanističnem* in *Botaničnem terminološkem slovarju* so navedene tudi tujejezične ustreznice (angl., nem.).

4 Terminologija ob primeru čebelarstva

Drugi del prispevka prinaša prikaz možnosti uzaveščanja komuniciranja o vrednotah trajnostnega razvoja in zelenega prehoda s pomočjo čebelarске terminologije. Predstavljeni bodo namen in metode dela, čebele v našem vsakdanu, prikazani

možni pristopi k obravnavi čebelarске terminologije s pomočjo uporabe pravopisa in slovarjev.

4.1 Namen in metode dela

Izpostavljena bo aktualna tema povezanosti narave in jezika v človekovem vsakdanu s poudarkom na kulturno pomembni vzpostavitvi ustreznega odnosa do čebelarstva, čebel (in drugih opraševalcev) že od najmlajše, predšolske dobe. Ta je namreč ključna za uzaveščanje pomena strokovnega izrazja v jeziku, usmerjeno od predšolskega do univerzitetnega izobraževanja s ciljem vzpostavitve ustreznega strokovnega (tudi znanstvenega) jezika. Strokovno področje čebelarstva se tako ponuja kot eno izmed (še vedno ali čedalje bolj) aktualnih področij trajnostnega razvoja in zelenega prehoda. Namen prispevka je: (a) predstaviti vlogo jezika (z izborom besed in načinom komuniciranja lahko namreč okoljsko tematiko, čebelarstvo, predstavimo ne le kot pereč problem, ampak lahko z njim pripomoremo k reševanju/rešitvi okoljskih problemov); (b) predstaviti uporabnost različnih jezikovnih virov (pravopisa; splošnih enojezičnih slovarjev, spletišča *Fran.si*, jezikovnih kotičkov, terminoloških slovarjev (na spletiščih *Fran.si* in *Termania.net*); (c) predstaviti uporabnost korpusa *Gigafida 2.0*, možnosti dela z metodo korpusne analize, vrednotenje pogostnosti in ustreznosti rabe izbranega izrazja glede na vrsto besedila, vir, časovno zastopanost ter pozitivno oz. negativno konotacijo.

4.2 Čebele in naš vsakdan

Ljudje med nabiramo že zelo dolgo, najstarejši dokazi stikov med ljudmi in čebelami so skalne poslikave v Afriki, Aziji, Evropi in Avstraliji. Najstarejša upodobitev človeka, ki nabira med, se nahaja v Pajkovi jami v Španiji in je stara vsaj 10.000 let ter predstavlja človeka, obdanega s čebelami, medtem ko pobira med iz njihovega gnezda. Najstarejši ostanki medu izvirajo iz Gruzije, kjer so arheologi ostanke našli v glinenih posodah. Grobovi so po predvidevanjih stari med 4700 in 5500 let. Egipčani so že pred 4000 leti znali graditi panje v obliki podolgovatih glinenih posod, faraoni so se imenovali kralji čebel, med pa je bil poslastica kot pecivo zgolj za bogataše, uporabljali so ga za proizvodnjo kozmetike, v medicini za oskrbovanje ran, vosek so uporabljali kot lepilo, med pa tudi pri postopkih balzimiranja trupel. V Indiji je uporaba medu v duhovne in zdravilne namene opisana v različnih ajurvedskih spisih, ki so starejši od 4000 let. Tudi Plinij Starejši v svoji knjigi *Naturalis*

Historia opisuje čebele in uporabo medu v kulinariki antičnega Rima. Pomembno mesto je med zavzemal tudi v starih slovanskih verovanjih in običajih, brez medicine ni minil noben praznik, nad vsem pa naj bi bdel bog vode, plesa, medu in piva Pereplut (Socha 2020: XI–XVI; Wikipedia, spletni vir).

Čebele so še vedno pomemben del našega vsakdana, ne glede na to, v kolikšni meri se tega zavedamo. Njihove izdelke uporabljamo v kulinariki (kot hrano (npr. med kot sladilo, medenjaki, torte) in pijačo (medica)), za zdravje (npr. matični mleček, propolis), nego telesa (npr. kreme, balzami za ustnice, mila) in za izdelavo okrasnih izdelkov (npr. sveče). Zato je še toliko bolj pomembno, da se zavedamo pomena čebel (in drugih oprasevalcev). Albert Einstein je že leta 1949 svaril pred umiranjem čebel: »Ko bo izginila čebela z obličja Zemlje, bo človek preživel le še štiri leta, saj ko ni več čebel, ni več oprasevanja, ni več rastlin, ni več živali, ni več ljudi ...« (*Delo*, spletni vir) Zato so zelo pomembne odmevne akcije Čebelarске zveze Slovenije, še posebej za najmlajše, npr. z vsakoletnim tradicionalnim slovenskim zajtrkom od leta 2010 (Tradicionalni, spletni vir), z vzpostavitvijo svetovnega dneva čebel 20. maja (na ta dan se je 1734. leta rodil pionir sodobnega čebelarstva Anton Janša) pri OZN od leta 2017 (Svetovni, spletni vir), pa tudi s prikazom, kako prazne lahko ostanejo trgovske police, če zaradi onesnaženja čebel (in drugih oprasevalcev) ne bi bilo več (Prazne, spletni vir).

4.3 Čebelarška terminologija pri delu s predšolskimi otroki

Pri delu s predšolskimi otroki je za pripravo aktivnosti nujno upoštevati smernice, zapisane v *Kurikulumu za vrtce* (1999), ki se neločljivo povezujejo z vsemi gradniki bralne pismenosti; izpostavljen bo predvsem 5. gradnik: besedišče, predstavljeni pa bodo primeri aktivnosti usvajanja besedišča (terminologije).

4.3.1 *Kurikulum za vrtce* (1999)

Med šestimi področji dejavnosti v vrtcu (gibanje, jezik, umetnost, družba, narava, matematika) velja izpostaviti jezikovno dejavnost, ki (*Kurikulum za vrtce* 1999: 18–19) »vključuje široko polje sodelovanja in komunikacije z odraslimi, otroki. [...] Otroci se v tem obdobju učijo izražati izkušnje, čustva, misli in razumeti sporočila drugih. [...] [R]azvoj jezika je naravno vpleten v vsa področja dejavnosti. [...] Otroci se jezika učijo ob poslušanju vsakdanjih pogovorov in pripovedovanja literarnih

besedil, ob poslušanju glasnega branja odraslih, s pripovedovanjem, opisovanjem, ob rabi jezika v domišljjskih igrah, dramatizacijah, izmišljanju zgodb in pesmic, ob učenju otrok od otrok, in sicer v različnih socialnih igrah, pravljičah, izštevankah, rimah, šaljivkah, ugankah, besednih igrah itn., ki so preživele kot skupna lastnina skozi generacije.« Pomemben del jezikovnih dejavnosti je zblíževanje s knjigo kot prenosnikom, zgodnje navajanje na rabo knjige; pomemben del predstavljajo enostavna besedila, vezana na vsakdanje življenje (*Kurikulum za vrtce* 1999: 19). »Temeljni cilj, ki definira globalne cilje, je *razumevanje jezika kot temelja lastne identitete*.« (*Kurikulum za vrtce* 1999: 19)

Iz *Kurikuluma za vrtce* (1999: 19) je smiselno izpostaviti nekaj globalnih ciljev, ki se nanašajo na pripravljene aktivnosti pri delu s predšolskimi otroki: jezik kot objekt igre; poslušanje, razumevanje in doživljanje jezika; razvijanje jezika z vidika moralno-etične dimenzije; spodbujanje jezikovne zmožnosti (artikulacija, besednjak, besedila, komunikacija itn.) in spoznavanje simbolov pisnega jezika. Iz tega izhajajo cilji in primeri dejavnosti za 1. in 2. starostno obdobje (navedeni so ključni za obravnavano problematiko), pri katerih otrok v vsakdanji komunikaciji posluša jezik in je vključen v komunikacijske procese z otroki in odraslimi (v manjših skupinah, v parih); razvija jezikovno zmožnost v različnih funkcijah in položajih ob vsakodnevnih dejavnostih in različnih socialnih situacijah (tudi prek različnih medijev (avdio, video), obiski gledaliških, filmskih predstav, gledanje risank, obiski (splošnih) knjižnic); ob poslušanju in pripovedovanju pravljič ter drugih literarnih del razvija zmožnost domišljjske rabe jezika (pogovori o predmetih na slikah in v okolju); spoznava moralno-etične dimenzije; s književno osebo se identificira ter doživlja književno dogajanje; razvija jezik na vseh ravlinah (od glasoslovne in oblikoslovne do skladenjske in pomenoslovne); sodeluje v različnih govornih položajih, začenja pogovor, vpeljuje nove teme, se igra in zabava z besedami in strukturami, sprašuje, se pogaja; sodeluje v različnih družabnih in didaktičnih igrah, ki spodbujajo bogatenje besednega zaklada, obnavljanje in izmišljanje zgodb; igra se z glasovi in s črkami; razvija predbralne in predpisalne dejavnosti; spoznava besedo, knjigo kot vir informacij (literarna, neliterarna besedila (npr. priročniki); aktivno reševanje problemov v procesu jezikovne komunikacije)); se ustvarjalno izraža v jeziku (*Kurikulum za vrtce* 1999: 19–22). Za dosego teh ciljev imajo ključno vlogo ne le vzgojitelji, vzgojiteljice, temveč tudi starši, knjižničarji, knjižničarke idr.

4.3.2 Gradniki bralne pismenosti

Leta 2018 je bila v okviru *Ključnih kompetenc za vseživljenjsko učenje: evropski referenčni okvir* (Ključne, spletni vir) pismenost definirana zelo natančno, poenoteno za evropski prostor: »Pismenost je sposobnost prepoznati, razumeti, izraziti, ustvariti in razlagati koncepte, čustva, dejstva in mnenja v ustni in pisni obliki z uporabo vizualnega, zvočnega in digitalnega gradiva na vseh področjih in v vseh okoliščinah. Pomeni sposobnost uspešnega sporazumevanja in povezovanja z drugimi na ustrezen in ustvarjalen način.«

Bralna pismenost predstavlja tako zgolj eno izmed vrst pismenosti. V *Nacionalni strategiji za razvoj bralne pismenosti za obdobje 2019–2030* (2019: 10) je bralna pismenost, ki poleg branja vključuje tudi poslušanje, govorjenje in pisanje, predstavljena kot zmožnost in družbena praksa, ki se razvija vse življenje, in sicer v različnih okoliščinah in na različnih področjih, zajema pa vse človekove dejavnosti. Definirana je takole (*Nacionalna* 2019: 10): »Bralna pismenost je stalno razvijajoča se zmožnost posameznika in posameznice za razumevanje, kritično vrednotenje in uporabo pisnih informacij. Ta zmožnost vključuje razvite bralne veščine, (kritično) razumevanje prebranega in bralno kulturo (pojmovanje branja kot vrednote in motiviranost za branje). Zato je temelj vseh drugih pismenosti⁷ in je ključna za razvijanje posameznikovih in posamezničnih sposobnosti ter njuno uspešno sodelovanje v družbi.«

Gradnikov bralne pismenosti je devet, pri čemer je pomembno, da v izobraževalnem procesu razvijamo elemente posameznega gradnika skupaj s preostalimi gradniki bralne pismenosti v povezavi s cilji in z vsebinami pri vseh predmetih oz. predmetnih področjih. Gradniki bralne pismenosti so: 1. gradnik: govor, 2. gradnik: motiviranost za branje, 3. gradnik: razumevanje koncepta bralnega gradiva, 4. gradnik: glasovno zavedanje, 5. gradnik: besedišče, 6. gradnik: tekoče branje, 7. gradnik: razumevanje besedila, 8. gradnik: odziv na besedilo in tvorjenje besedil in 9. gradnik: kritično branje (*Gradniki bralne pismenosti: teoretična izhodišča* 2020: 2). V prispevku posebej izpostavljamo 5. gradnik: besedišče, saj se človek sporazumeva z (besednim)

⁷ »Kot npr. *matematične, naravoslovne ali digitalne pismenosti*, ki označuje zmožnost/kompetenco posameznika ali posameznice za razumevanje in reševanje problemov v pisnih informacijah z določenega področja (matematike, naravoslovja, e-gradiva); *funkcionalne pismenosti*, ki poudarja, da branje ni samo sebi namen, ampak je namenjeno učinkovitemu delovanju posameznika v okolju, v katerem živi; *informacijske in medijske pismenosti*, pri katerih je pomembna zmožnost pridobivanja in (kritične) predelave informacij.« (*Nacionalna* 2019: 10)

jezikom. Temeljni elementi gradnika so: razumevanje pomena besed in njihova uporaba pri sprejemanju in tvorjenju besedil; širjenje in usvajanje besedišča za uspešno branje z razumevanjem; raba jezikovnih virov in priročnikov. Jezikovni sistem ima dve vlogi: poimenovalno in urejevalno, pri čemer je temeljna poimenovalna enota leksem (ne beseda); Vidovič Muha izpostavlja, da je (2000: 17) »[l]eksem kot poimenovalna enota [...] širši od besede, saj zajema tudi stalne besedne zveze«. Po Pečjak, Bucik, Peštaj, Podlessek in Pirc (2010) sodi besedišče med ključne kognitivne dejavnike, ki neposredno napovedujejo razumevanje prebranega. Obseg besedišča napoveduje otrokovo bralno pismenost, vendar velja, da traja razvoj besedišča vse življenje.

4.3.3 Primeri aktivnosti usvajanja besedišča (terminologije) pri delu s predšolskimi otroki

Ob vsakodnevnih dejavnostih (npr. med sprehodom v naravo, med travnike ali ob opazovanju fotografije travnika) se lahko z otroki pogovarjamo o travniku, rastlinah, ki rastejo na njem, in o živalih, ki na njem živijo. Pri tem si lahko pomagamo z zastavljanjem vprašanj (ki večinoma sprašujejo po znanju), npr.: *Kaj je to?, Kaj vse opazimo na travniku?, Kakšne cvetlice opazimo?, So vse enake?, So iste barve?, So enako visoke?, Lahko na travniku najdemo še koga?, Živijo na travniku tudi živali?, Katere živali?*

Pogovor lahko vodimo v prepoznavanje različnih živali (npr. ob vnaprej pripravljenem slikovnem gradivu, predvajanem na drsnicah, če poteka pogovor v igralnici, ali z natisnjenimi fotografijami), ki na travniku opravljajo različne vloge, npr. *kobilice, gosenice, polži* – jedo rastline; *deževniki, brošči, murni, bramorji* – razgrajujejo snovi, gnojijo, zračijo, rahljajo tla; *čebele, čmrlji, metulji, ose* – oprasujejo rastline; *kače, pikapolonice, pajke, kanje* – uravnavaajo število škodljivcev. Ob tem se z otroki usmerjeno obnavlja že poznano besedišče in se usvaja novo.

Poimenovanje živali (gre za samostalnike) lahko smiselno dopolnimo z opisovanjem, in sicer njihovega oglašanja z rabo medmetov in poimenovanja oglašanja z rabo (iz medmetov tvorjenih) glagolov ter delov telesa. Pri tem si vzgojitelj, vzgojiteljica lahko pomaga z uporabo slovarskih priročnikov (npr. *SSKJ²*, *SP*, *Čebelarski terminološki slovar*).

Tabela 8: Primeri opisovanja živalskega oglašanja

Žival (samostalniki)	Oglašanje (medmet)	Poimenovanje oglašanja (glagol)
čebela	<i>bzzzz, zum-zum</i>	brenčanje
kača	<i>ssss</i>	sikanje
murn	<i>čričri</i>	črikanje, čričkanje, čvrčanje, cvrčanje
kanja	<i>piu, kice, vie-el</i>	kričanje, žvižganje, vreščanje

Še posebej je dobrodošla uporaba portala *Franček* (spletni vir), ki je sicer namenjen mladim od 1. do 9. razreda osnovne šole ter srednješolcem, uporabiti pa ga je moč tudi za predšolske otroke drugega starostnega obdobja (3.–6. leta). Ob pomenski razlagi leksema *čebela* se lahko raziskuje njeno besedno družino, tvorjenke (npr. *čebelar*, *čebelica*, *čebelak*, *čebelen*, *čebelnat*), sopomenske izraze (*čebelica*, *brenčelica*, *bučela*) in njihovo socialnozvrstno raznolikost, načine pregibanja in načine izgovarjave.

The image shows a screenshot of the **FRANČEK** website interface. At the top, there's a search bar with 'čebela' entered. Below it, four colorful icons represent different functions: 'Kaj pomeni ta beseda?', 'Poroči besedo s podobnim pomenom', 'Kako preobram to besedo?', and 'Kako izgovorim to besedo?'. A red arrow points from the 'Kaj pomeni ta beseda?' icon to a detailed definition box. A blue arrow points from the 'Kako izgovorim to besedo?' icon to a pronunciation guide box. To the right, there's a table titled 'Kako pregibam besedo čebela?' showing syllable breakdowns. Below the table, there's a section for 'Kako v knjižni slovnici izgovorim besedo čebela?' with a visual guide for pronunciation.

Kaj pomeni beseda čebela?

Čebela je žuželka s sivim in rjavim ali rumenim prgastim zadkom, ki opravlja rastline in daje med in vosk.

pri čebeli gojijo čebelo

Zaceteli so prvi znanilci pomladi in čebela že letajo s cveta na cvet.

Čebelo so zaleto pomembne žuželke, saj opravljajo rastline.

Čebela ima 6 nožic.

Ta opisi je namenjen na podlagi Sinotnega slovnika slovenskega jezika, ki si ga lahko ogledaš na Franck.si

Kako pregibam besedo čebela?

	č	e	b	e	l	a
ČEBELAR	č	e	b	e	l	a
ČEBELICA	č	e	b	e	l	i
ČEBELI	č	e	b	e		
ČEBELAK	č	e	b	e	l	a
ČEBELNAT	č	e	b	e	l	a
ČEBELA	č	e	b	e	l	a
ČEBULI	č	e	b	e	l	i
ČEBELU	č	e	b	e	l	u

Kako v knjižni slovnici izgovorim besedo čebela?

Poslušaj na posnetku

Poslušaj, kako besedo izgovarja Frančekova robotica

Frančekova robotica se lahko premikaš po vse strani, da se lahko beseda lahko izgovarja tudi drugje. Poslušaj ta, da nam morebitne priporočila na elektronski naslov: info@franck.si

Slika 7: Geselski članek *čebela* na *Franček.si*Vir: <https://www.xn--franek-l2a.si/>

S pomočjo vodenega pogovora ob temeljnem leksemu (*čebela*) otroci usvajajo še druga poimenovanja čebel glede na funkcijo in naloge, ki jih te od začetka do konca življenja opravljajo v panju, jih opišejo, in s tem usvajajo temeljno čebelarsko

terminologijo (*trot, matica, jajčece, ličinka, buba, čebela delavka, panjska čebela, pašna čebela, čebelja družina; čebele samotarke (divje čebele), domače čebele*), o delu posameznih razvojnih faz čebel in njihovem življenjskem prostoru pa pripovedujejo (*skrbijo za red in čistočo, skrbijo za čebeljo zalego, gradijo satje, se razmnožujejo, branijo dom, prezračujejo panj, nabirajo hrano; panj (različne vrste), drevesna dupla, skalne razpoke, votline, različna narejena bivališča (kamre)*).

Poimenovanja čebel

Samec	Samica	Mladič	Druga poimenovanja	
trot	matica	ličinka	čebele delavke	
			panjske čebele	pašne čebele
čebelja družina				

ČEBELJA DRUŽINA

Dovolj je hvala o stali kranjske čebele. Predstavljamo ti čebeljo družino.

Odrasli v družini	Število odraslih v družini
1. Odrasli	od 20.000 do 40.000
2. Matica	1
3. Trot	od 600 do nekaj 1000

ZELEN.KOM

Kaj čebele delajo?

skrbijo za red in čistočo
skrbijo za čebeljo zalego
gradijo satje
se razmnožujejo
branijo dom
prezračujejo panj
nabirajo hrano

Kje živijo?

Čebele samotarke (divje čebele)	Domače čebele
drevesna dupla, skalne razpoke, votline, različna narejena bivališča (kamre)	panj (različne vrste)

Slika 8: Opisovanje posameznih razvojnih faz čebel in pripovedovanje o njihovem delu ter življenjskem prostoru

Vir: spletni dostop do fotografije v seznamu literature

Kot primer aktivnosti usvajanja besedišča s knjigo kot prenosnikom, z zgodnjim navajanjem na rabo knjige, predstavljamo enostavno besedilo, vezano na vsakdanje življenje, tj. literarno besedilo s področja čebelarstva avtorice Darinke Kobal in ilustratorke Alenke Vuk Trotovshek *Čebela Ela je ozdravela* (2011, 2015).

Po glasnem prvem branju knjige se vzgojitelj, vzgojiteljica z usmerjenimi vprašanji pogovori o temeljni vsebini, razjasnijo neznane besede, besedne zveze (npr. *prebivalci medenih širjav, nočni krilatci, piščet, hlapci, biti slep, onemogla prijateljica, radosten, obronki travnikov, opojno zadišati*). Sledi ponovno glasno branje knjige z delom otrok v

skupinah z različnimi nalogami, po branju se z vzgojiteljem, vzgojiteljico o vsem pogovorijo. Otroci tako v različnih skupinah (dvojicah, trojicah ...) (1) prepoznajo zrazje, povezano z ekologijo: *ekološko pridelano sadje in zelenjava, ekološko pridelana želišča, zdrava zelenjava*; (2) prepoznajo živali, ki nastopajo v zgodbi, njihovo oglašanje: *čebela Ela, metuljčica Žana, čmrli Čmrlek, črviček Triček, krt Črt, čebelica Iza; žumljanje*; (3) iščejo strokovno čebelarstvo izrazje: *čebelnjak, med, cvetni prah, medicína, nektar, pelod, mana, propolis, smole, čebele negovalke, kranjska sirka, tipalke, sadjar*; (4) iščejo zanimive glagole v zgodbi: *žumljati, zažumljati, zašumeti in završati, ožareti, spolžeti, izpirati, zadišati, oblit, zaliti, zamegliti se, škropiti, pokončati, okrepiti, pobaliti se, sklanjati se, uživati (brano), odžibati se, premotiti; pobralo te bo, loviti sapo*; (5) ugotavljajo, kako lahko čebelam pomagamo.

Manj znano izrazje lahko skupaj razjasnijo s pomočjo portala *Franček*, ko vzgojitelj, vzgojiteljica v portal vtipka iskano besedo, na glas prebere razlago in jih otrokom po potrebi tudi dodatno pojasni, lahko pa so informacije s portala *Franček* vzgojitelju, vzgojiteljici v pomoč za pripravo pred samim delom z otroki.

Kaj pomeni beseda **ekološki**?

1. POMEN **PRI DRUŽBI**
Ekološki je ta, ki je v zvezi z ekologijo, varovanjem narave in skrbjo zanjo.
ekološka katastrofa; **ekološka** organizacija
 Razlije nafte iz tankerja po morskii gladini povzroči veliko škodo, zato tak dogodek imenujemo **ekološka** katastrofa.
 Dvanajstletna deklica je v imenu otroške **ekološke** organizacije pripravila govor o **ekološki** problematiki in ga predstavila javnosti.

2. POMEN **PRI DRUŽBI**
Ekološki je ta, pri katerem uporabljamo naravi manj škodljive postopke in materiale, ali ta, ki ga pridelujemo na tak način.
ekološki izdelek; **ekološka** kmetija; **ekološko** kmetovanje
 Na **ekološki** kmetiji so gojili **ekološki** krompir.
 Za okolje in naše zdravje je pomembna **ekološka** pridelava hrane.

Beseda **ekološki** je lahko tudi del stalnih besednih zvez:

OTOK **ekološki otok**
Ekološki otok je prostor, kjer stojijo smetnjaki za ločeno zbiranje odpadkov, ki jih lahko recikliramo.
 V urejenih naseljih imajo **ekološke otoke**, kjer ločeno zbiraio papir, steklo, plastiko in organske odpadke.

Ta opis je del Šolskega slovarja slovenskega jezika.

Kaj pomeni beseda **završati**?

1. POMEN
RAZLAGA: dati močne, nezverneče, med seboj pomešane glasove
ZGLEDI: smreke završijo v vetru
 v oblakih je nenadoma završalo

1. POPOVEMEN **S PRISLOVNIH DOLOČILOM**
RAZLAGA: vršec se premakniti, iti
ZGLEDI: završala je skozi sobo

2. POMEN **EKSPRESIVNO**
RAZLAGA: nastopiti, pojaviti se z veliko intenzivnostjo
ZGLEDI: umaknite se, preden zavrii nevihta

3. POMEN
RAZLAGA: z razburjenim govorjenjem, premikanjem, navadno več osebkov, povzroči vršanje podobne glasove
ZGLEDI: gledalci so završali od razburjenja
 množica je završala
 med ljudmi je završalo
 po razredu je završalo kot v panju

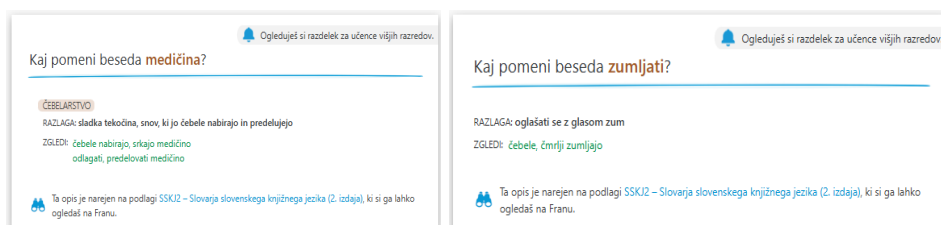
Ta opis je narejen na podlagi SSKJ2 – Slovarja slovenskega knjižnega jezika (2. izdaja), ki si ga lahko ogledaš na Franu.

Slika 9: Razlaga leksemov *ekološki* in *završati*

Vir: <https://www.xn--franek-12a.si/>

Vzgojitelj, vzgojiteljica lahko s pomočjo *Gigafide 2.0* med pripravo na izvedbo obravnavanih vsebin preveri tudi pogostnost in vire rabe posameznih otrokom manj znanih besed. Tako lahko v *Gigafidi 2.0* ugotovi, da je pridevnik *ekološki* rabljen daleč najpogostejše, in sicer največ v časopisih, na internetu in v revijah, raba je skozi leta

naraščajoča, kar nakazuje čedalje večjo aktualnost v družbi. Raba leksema *medicina* je najpogostejša v revijah, redkejša v časopisih, stvarnih besedilih in na internetu, zelo redka pa v leposlovju, kar nakazuje, da gre za strokovno besedo (to je razvidno tudi iz zapisanega kvalifikatorja *čebelarstvo* na portalu *Franček*).

Slika 10: Razlaga leksemov *medicina* in *zumljati*

Vir: <https://www.xn--frank-12a.si/>

Pri primerjavi pogostosti rabe glagolov *završati* in *zumljati* je moč ugotoviti, pomensko tudi s pomočjo portala *Franček*, da gre za občutno razliko v pogostnosti rabe, saj je glagol *zumljati* v več kot milijardnem korpusu uporabljen zgolj enkrat, in sicer v reviji, pri čemer odstavki sobesedila razkrije, da gre za predstavitev zgodbe literarnega dela za otroke o malih krilatih živalih, ki se oglašajo na različne načine; pomensko je torej glagol *zumljati* rabljen, kot je razloženo na portalu *Franček* (oglašati se z glasom zum). Na portalu *Franček* so razvidne tri pomenske razlage leksema *završati* (dati močne, nezveneče, med seboj pomešane glasove; nastopiti, pojaviti se z veliko intenzivnostjo; z razburjenim govorjenjem, premikanjem, navadno več osebkov, povzročiti vršanju podobne glasove), ki jih je moč razbrati tudi iz pomenov primerov v *Gigafidi*; najpogostejše so rabljeni v časopisih, na internetu, v revijah in v leposlovju. Raba v leposlovju izkazuje tudi ekspresivnost, ki je na portalu *Franček* prav tako označena (s kvalifikatorjem *ekspresivno*) v drugem zapisanem pomenu leksema.

Slika 11: Leksema *ekološki* in *medicina* v korpusu Gigafida
Vir: <https://viri.cjvt.si/gigafida/>

The image shows two screenshots of the Gigafida corpus search interface. The top screenshot shows the search results for the word "završati". The left sidebar lists various search filters under "Osnovne oblike" (Basic forms) and "Vrsta besedila" (Text type). The main content area displays a list of search results, including a concordance entry for "završati" with a frequency of 2,224. The bottom screenshot shows the search results for the word "zumljati". The left sidebar lists various search filters under "Osnovne oblike" (Basic forms) and "Vrsta besedila" (Text type). The main content area displays a list of search results, including a concordance entry for "zumljati" with a frequency of 1.

Slika 12: Leksema *završati* in *zumljati* v korpusu Gigafida

Vir: <https://viri.cjvt.si/gigafida/>

Predstavljeni primeri iskanja leksemov v različnih jezikovnih priročnikih in korpusih potrjujejo, da z usvajanjem besedišča, vezanega na ekološke teme, lahko začnemo oz. moramo začeti že v zgodnjih vzgojno-izobraževalnih obdobjih, če želimo vzgojiti jezikovno in strokovno kompetentne odrasle uporabnike za uspešno zeleno komunikacijo.

4.4 Čebelarska terminologija in čebelarski kvalifikatorji v *SSKJ*², *SP* in *Čebelarskem terminološkem slovarju*

Na osnovi izbrane čebelarske tematike bomo prikazali pojavnost na čebelarstvo vezane kvalifikatorje v *SSKJ*², *SP* in *Čebelarskem terminološkem slovarju*.

S pomočjo naprednega iskanja po splošnih slovarjih z iskalnim ukazom, terminološkim kvalifikatorjem, *čeb.* najdemo 214 pojavitev v geselskih sestavkih, in sicer v *SSKJ*² 214-krat, v *SP* pa 35-krat.

Tabela 9: Primeri iskanja izbrane tematike s terminološkim kvalifikatorjem *čeb.*

*SSKJ*²

áj dov -a -o prid. (â)
nanašajoč se na ajdo: ajdov cvet; ajdova slama / ajdov med; ajdova moka / ajdov kruh; ajdovi žganci; ajdova kaša z mlekom
 ♦ *čeb.* ajdova paša; um. ajdovo zrno *okras v gotskem starbarstvu v obliki ajdovega zrna*

SP

begálnica -e ž (â) *čeb.* | čebelarska priprava |

SSSJ

Med splošnimi slovarji se kvalifikator *čeb.* pojavlja v *SSSJ*, in sicer 36-krat.

4. *čeb.* *deščica pred žrelom panja*
 brada panja
 SINONIMI
 nar. izletalnik

Vir: <https://www.fran.si/>

Čebelarski terminološki slovar

Čebelarski terminološki slovar (2013) (v nadaljevanju *ČTS*) je nastal v sodelovanju s Čebelarsko zvezo Slovenije in Sekcijo za terminološke slovarje Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU in ima 3078 iztočnic. Je sodoben *razlagalni* in *informativno-normativni* slovar slovenskega čebelarskega izrazja z *latinskimi*, *angleškimi* in *nemškimi* ustrezniki. V poglavju 5 so pojasnjeni v slovarju uporabljeni t. i. označevalniki, to so slovarske oznake, ki imajo slovarsko jezikovno vrednost. Nanašajo se na slovnične lastnosti (m, ž, s)⁸ ali na funkcijsko zvrst, v kateri se izraz

⁸ m, ž, s = moški, ženski, srednji spol.

uporablja (*strokovno pogovorno, nestrokovno, nestrokovno pogovorno, žargonsko*). Slovar izhaja iz norme knjižnega jezika, zato imajo označeni izrazi za puščico priporočeno sopomenko iz te funkcijske zvrsti.

Z iskalnim ukazom *čebela* najdemo 151 zadetkov, tako eno- (*čebela*) in večbesednih terminov (npr. *afrikanizirana čebela*). V geselskem sestavku so pripisane tudi tujejezične ustreznice.

Primer:

Tabela 10: Primer iskanja termina *čebela* v *Čebelarске terminološkem slovarju*

Zadeti iskanja <i>čebela</i> -e ž <i>afrikanizirana čebela</i> -e-e ž <i>áfriška čebela</i> -e-e ž <i>áfriška górska čebela</i> -e-e-e ž <i>albino čebela</i> --e ž <i>álpška čebela</i> -e-e ž <i>álpška kránjska čebela</i> -e-e-e ž <i>anatólska čebela</i> -e-e ž <i>arábska čebela</i> -e-e ž <i>arménska čebela</i> -e-e ž <i>ázijska čebela</i> -e-e ž <i>banátska čebela</i> -e-e ž <i>bilaterálno dvóspólna čebela</i> --e-e-e ž <i>Buckfast čebela</i> --e ž <i>buckfaška čebela</i> -e-e ž <i>ciprska čebela</i> -e-e ž <i>čebela čistilka</i> -e-e ž <i>čebela čistilna plesálka</i> -e-e-e ž	čebela -e ž 1. žuželke iz reda kožekrilcev, Hymenoptera, iz sistematske skupine Apiformes, iz družine čebel Apidae, ki nabirajo medicino, mano, cvetni prah, rastlinske smole, prinašajo vodo, oprahujejo večino žužkocvetnih rastlin PRIM.: čmrlj ang.: bee nem.: Biene f lat.: Apidae 2. strok. pog. navadno medonosna čebela, ki se goji v gospodarske namene, živeča v skupnosti ang.: honey bee nem.: Honigbiene f 3. spolno nerazvita samica v družini, ki opravlja dela v panju, nabira medicino, mano, cvetni prah, drevesno smolo, prinaša vodo, oprahuje večino žužkocvetnih rastlin S: čebela délavka ang.: worker bee nem.: Arbeitsbiene f
--	---

4.5 Čebelarska terminologija in pravopis

Ob primerih čebelarske terminologije iz *ČTS* izpostavljamo ključne pravopisne težave, in sicer: 1) vélika ali mala začetnica pri zapisu t. i. eponimov, 2) zapis terminov z vezajem, skupaj ali narazen in 3) vélika ali mala začetnica pri zapisu latinskih poimenovanj. Pojasnjujemo jih s pravili iz *SP* in *ČTS*.

Eponimi. Zapis z véliko ali malo začetnico?

Eponimi so termini, t. i. izlastnoimenski termini; torej izrazi, ki jih tvorimo iz lastnih imen, zaradi pomenske povezave pa so prešli med občna imena. V *SSKJ*² pri iztočnici *eponim* je zapisano »pri Asircih in starih Grkih pomenila najvišjega uradnika, po katerem so poimenovali leto, za katerega je bil ta uradnik izvoljen«.

Pisanje z véliko in malo začetnico ni ustaljeno.

Tabela 11: Primeri zapisa z véliko ali malo začetnico

Primeri (<i>ČTS</i>):	Poimenovanje po:
Buckfast čebéla -- -e <u>in</u> buckfast čebéla -- -e [bákfast] ž → buckfaška čebéla	angleški opatiji <u>Buckfast</u> .
máli Kírarjev pánj -ega -ega -a <u>in</u> máli kírarjev pánj -ega -ega -a m;	konstruktorju Francu <u>Kírarju</u> .
Boczonadijev pánj -ega -a <u>in</u> boczonadijev pánj -ega -a [boconádi-] m	konstruktorju Imreju Szaboju Boczonadiju.

Vir: <https://www.fran.si/iskanje?FilteredDictionaryIds=145&View=1&Query=%2A>

PRAVILO:

→ *SP* (2001: Pravila § 115): »Z véliko se svojilni pridevniki iz lastnih imen lahko pišejo tudi tedaj, kadar zaznamujejo duhovno last, npr. *Pitagorov izrek*, *Ludolfovo število*, *Ohmov zakon* (prim. § 158). Podobno velja za take zveze s prenesenim pomenom, npr. *Abilova peta* (ranljivost), *Kolumbovo jajce* (domiselna rešitev), *Damoklejev meč* (grozeča nevarnost), *Sizifovo delo*, *Tantalove muke*; vendar te primere pogosto pišemo z malo začetnico (prim. § 159).

→ *SP* (2001: Pravila § 158–159). Pridevniki na *-ov/-ev*, *-in* ne zaznamujejo zmeraj svojine, temveč tudi vrsto (npr. lipov čaj, *bruškov kompot*, *kalcijev karbonat*). Tudi če so izpeljani iz lastnih imen, jih je priporočljivo pisati z malo začetnico, 1. kadar pomenijo vrstnost; to so predvsem imena rastlin, bolezni, delov telesa, tehničnih

izumov, npr. *marijini laski*, salomonov pečat, blagajev volčin; *vidov ples*, *parkinsonova bolezen*, *adamovo jabolko*, *ahilova kita*, *evstahijeva cer*, *papinov lonec*, *kaplanova turbina*, voltov člen, martinova peč (prim. § 115);

2. podobno lahko tudi v zvezah s prenesenim pomenom: *kolumbovo jajce*, *damoklejev meč* (prim. § 115)«.

→ ČTS v splošnem delu (1.13) je pojasnjeno, da se sicer pri normiranju izrazov opirajo na SP 2001 in na SSKP², da pa so izjema prav eponimi: »Pri pisavi izlastnoimenskih pridevnikov je na prvem mestu pisava z veliko začetnico. To je odraz še žive povezave lastnega imena in pojma samega. Primerjaj: *Albérti-Žnideršičev pánj*, *Jánšev pánj*.«

Zapis terminov z vezajem, skupaj ali narazen ...?

- VEZAJ (obojestransko stični) pišemo, ko gre za dve besedi, pomensko povezani z veznikom *in*:

Tabela 12: Primeri zapisa z vezajem, skupaj ali narazen

Primeri (ČTS):	Vežaj v pomenu veznika <i>in</i> :
brézovo-topôlov própolis -ega -a m	snov, ki jo čebele naberejo na smolnatih delih <i>breže in topola</i> in predelajo z dodajanjem izločkov žlez
dínarsko-kráška čebéla -e -e ž	krajevni različek kranjske čebele, prilagojen razmeram na dinarsko-kraškem območju (dinarskem <i>in</i> kraškem)
gózdno-cvetlíčni méd medú <i>in</i> -ega méda m	med iz medicíne na cvetočih rastlinah <i>in</i> mane na gozdnem rastlinju
Langstroth-Rootov pánj <i>in</i> langstroth-rootov pánj	konstruktorjih Lorenzu Lorainu Langstrothu <i>in</i> Amosu Ivesu Rootu
Dádant-Bláttov pánj <i>in</i> dáđant-bláttov pánj	konstruktorjih Charlesu Dadantu <i>in</i> Blattu
Fránčič-Debelákova zakláda <i>in</i> fránčič-debelákova zakláda	konstruktorjih Igorju Francíču <i>in</i> Marjanu Debelaku

Vir: <https://www.fran.si/iskanje?FilteredDictionaryIds=145&View=1&Query=%2A>

PRAVILO:

→ SP (2001, Pravila § 413)

Stični vezaj pišemo:

1. med deli zložene besede, ki bi bili v prosti zvezi povezani z *in* ipd.: *poljsko-ruski*

slovar, črno-bela fotografija, belo-modro-rdeča zastava, gospodarsko-politične razmere, *slovensko-italijanska meja*, *narodopisno-jezikoslovna literatura*, *Ljutomersko-Ormoškegorice* (= Ljutomerske gorice in Ormoške gorice); *V Brežnik-Ramovšu 1935* (= Slovenskem pravopisu Breznika in Ramovša) *beremo*.

- VEZAJ (obojestransko stični) pišemo, ko je prva sestavina črka ali številka:

Tabela 13: Primeri zapisa z vezajem

Primeri (<i>ČTS</i>):	Lahko pa tudi (<i>ČTS</i>):
G-pánj	pánj G
LR-pánj	pánj LR
AŽ-pánj	pánj AŽ

Vir: <https://www.fran.si/iskanje?FilteredDictionaryIds=145&View=1&Query=%2A>

PRAVILO:

→ *SP* (2001: Pravila § 496; tudi § 417): »4. če je prva sestavina črka, kratična zveza črk ali številka, se piše z vezajem: *a-kmet*, *b-razred*, *C-vitamin*, *TV-program*, *PTT-služba*, *A4-format*, 2. *b-razred*, *c-mol*, *G-dur*; pri obrnjenem zaporedju se piše narazen, brez vezaja: *kmet a*, *vitamin C*, *program TV*, služba *PTT*, *format A 4*«.

- SKUPAJ pišemo pridevniške podredne zloženke, če je prva sestavina količinski števnik:

Tabela 14: Primeri zapisa pridevniških zloženek s količinskim števnikom

Primeri (<i>ČTS</i>):	Razlaga:
desetsatni panj	panj iz desetih (10) satov Tudi: 10-satni panj.
desétsátna nakláda	naklada z 10 sati Tudi: 10-satna naklada.
ênomátično čebelárjenje	Čebelarjenje v panjih z enim plodiščem, navadno ločenim z matično rešetko od enega ali več medišč, in z eno matico.

Vir: <https://www.fran.si/iskanje?FilteredDictionaryIds=145&View=1&Query=%2A>

PRAVILO:

→ SP (2001: Pravila § 515): »3. zloženke iz tožilniške zveze, navadno s števnikom: *dveleten, štiriperesen, petlitrski*, večodstoten, *nekajidneven, kolikoodstoten, triinpolodstoten*, 50-leten«.

– NARAZEN pišemo ...

Tabela 15: Primeri zapisa narazen

Primeri (<i>ČTS</i>):	Razlaga:
<i>čebéla</i> <i>dělavka</i>	Jedro samostalniške besedne zveze je samostalnik čebela ; desni samostalnik (delavka) pa določa (vrsto, lastnost) jedrnega.
<i>čebéla</i> <i>gradílka</i>	
<i>čebéla</i> <i>izvídnicu</i>	

Vir: <https://www.fran.si/iskanje?FilteredDictionaryIds=145&View=1&Query=%2A>

PRAVILO:

→ SP (2001: Pravila § 431): »3. Vezaja ne pišemo v primerih kot *Cankar umetnik*, *Prešeren pesnik in narodni ideolog*, človek žaba, *ptica pevka*, *Ljubljana Šiška*. Kar je prvemu samostalniku dodano, je njegov prilastek.«

Vélíka ali mala začetnica pri zapisu latinskih poimenovanj?

Tabela 16: Primeri zapisa vélike ali male začetnice pri zapisu latinskih poimenovanj

Primeri (<i>ČTS</i>):	Razlaga:
<i>ázijska</i> čebéla -e -e ž	lat.: <i>Apis indica</i> , <i>Apis cerana</i>
<i>kavkáška</i> čebéla -e -e ž	lat.: <i>Apis mellifera caucasica</i>
<i>bóreč</i> -a m	lat. <i>Borago officinalis</i>

Vir: <https://www.fran.si/iskanje?FilteredDictionaryIds=145&View=1&Query=%2A>

PRAVILO:

→ SP (2001: Pravila § 108)

Pri mednarodnih naravoslovnih poimenovanjih latinska ali polatinjena imena živalskih in rastlinskih vrst ipd.: *Gyromitra esculenta* (pomladanski hrček), *Parus major* (velika sinica), *Campanula zóisii* (zoisova zvončica).

5 Sklep

V prispevku ponujamo podane primere možnosti za ozaveščanje pomena slovenske terminologije in nujne rabe jezikovnih virov od začetka usvajanja besedišča, povezanega z naravo, do rabe terminologije v znanstvene namene.

Izhajajoč iz tematike projekta *ZELEN.KOM*, prikazujemo pomen uspešnega sporazumevanja, še posebej pri usvajanju strokovnega izrazja (terminologije) za komuniciranje o vrednotah trajnostnega razvoja in zelenega prehoda od predšolske vzgoje preko osnovno- in srednješolskega izobraževanja do strokovne komunikacije.

Kot odgovor na prvo raziskovalno vprašanje (*Kako lahko usvajanje terminologije, povezane s trajnostnim razvojem, že v predšolskem obdobju prispeva k razvoju jezikovnih kompetenc in okoljske zavesti?*) predstavljamo študijo primera, iz katere je razvidno, da se razumevanje narave in trajnostnega sobivanja z njo začne že v zgodnjem otroštvu, pri čemer ima pomembno vlogo tudi jezik, s katerim poimenujemo, opisujemo in razlagamo svet okrog sebe. Čebelarstvo kot področje, tesno povezano z naravnim okoljem, ponuja bogato izhodišče za uvajanje strokovnega izrazja, ki omogoča poglobljeno spoznavanje življenja čebel, njihove vloge v ekosistemu ter pomena za ohranjanje narave. Usvajanje terminologije pa ne predstavlja le pedagoškega izziva, temveč je tudi jezikoslovni proces, ki zahteva pozornost glede pomena, oblike in pravilnosti strokovnih izrazov.

V prispevku je kot odgovor na drugo raziskovalno vprašanje (*Kakšno vlogo imajo slovenski jezikovni viri (pravopis, slovarji, korpusi) pri učinkoviti in jezikovno pravilni rabi strokovnega izrazja za komuniciranje o zelenem prehodu?*) poudarjena vloga slovenskega jezika, izpostavljeni so strokovni jeziki, predstavljena je dostopnost splošnih slovarjev s terminološkimi oznakami; izpostavljeni so terminološki slovarji, jezikovni korpusi ter *Glosar* stotih terminov iz projekta *ZELEN.KOM*. Osrednji del prispevka je namenjen primerom čebelarke terminologije in možnostim različnih aktivnosti za usvajanje besedišča (terminologije) pri delu s predšolskimi otroki; podan je pregled terminološkega kvalifikatorja *čebelarski* v *Slovarju slovenskega knjižnega jezika*², v *Slovenskem pravopisu* in *Čebelarskem terminološkem slovarju*; opozorjeno je na pravopisne težave.

Pomembno je namreč, da so uporabniki jezika zmožni uporabiti jezikovne vire, razumeti različne vidike izbire ustreznih besed, kombinirati znanje in vire za reševanje problemov trajnostnega razvoja, ustrezno preoblikovati manj ustrezna ali neustrezna besedila z izbiro jezikovnih sredstev tako, da bodo za ciljne uporabnike razumljiva, hkrati pa v skladu z jezikovno normo določenega jezika. Pri tem so uporabniku v pomoč v ta namen pripravljeni in prosto dostopni (normativni) jezikovni priročniki in predvsem referenčni – pa tudi drugi specializirani – korpusi jezika. V prispevku zato kažemo na pomen kontinuiranega tovrstnega udejanjanja in uzaveščanja v celotni vertikali učnega sistema s ciljem opolnomočenja uporabnika jezika kot suverenega, samostojnega strokovnjaka svojega področja v slovenskem jeziku. Če namreč jezik nima razvitega znanstvenega jezika, je ogrožen tudi obstoj jezika kot celote.

Opomba

Prispevek je nastal v okviru projekta NOO Komuniciranje podnebne krize za uspešen prehod v zeleno družbo - ZELEN.KOM (evidenčna številka C3330-22-953012), ki ga financira Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in inovacije.

Viri in literatura

- CENTER za jezikovne vire in tehnologije. <https://www.cjvt.si/>, <https://www.cjvt.si/viri-in-orođja/besedilni-korpusi/> (25. 4. 2025).
- ČEBELARSKI terminološki slovar (2013). Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2013 <https://doi.org/10.3986/978-961-254-467-6>. (25. 4. 2025).
- DELO (2013). Ko bo izginila zadnja čebela, bo ogrožen tudi človek. *Delo*, 29. 9. 2023. <https://old.delo.si/druzba/panorama/ko-bo-izginila-zadnja-cebela-bo-ogrozen-tudi-clovek.html> (25. 4. 2025).
- FRAN.si. <https://fran.si/o-portalu> (25. 4. 2025).
- FRANČEK.si. <https://www.xn--franek-l2a.si/>.
- GLOSAR. <https://zelen.kom.ff.um.si/glosar/>. (25. 4. 2025).
- GRADNIKI *bralne pismenosti: Teoretična izhodišča* (2020). Ur. Dragica Haramija. Univerzitetna založba Univerze v Mariboru. <https://press.um.si/index.php/ump/catalog/book/515>. DOI (06) 10.18690/978-961-286-403-3 (25. 4. 2025).
- Humar, M. (2009): Položaj in prihodnost slovenske terminologije in terminografije. V N. Ledinek (ur.), M. Žagar Karer (ur.), M. Humar (ur.): *Terminologija in sodobna terminografija* (41–46). Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
- Jemec Tomazin, M. (2010). *Slovenska pravna terminologija*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU. <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-SI7E1DHW/a339a19f-8bc0-4e38-95ad-31b7e6cd01e1/PDF>. (25. 4. 2025).
- Jesenšek, M. (2016): *Slovenski jezik v visokem šolstvu, literaturi in kulturi*. Maribor: Mednarodna založba Oddelka za slovanske jezike in književnosti (Zora; 117) <https://www.zagovor-slovenscine.si/wp-content/uploads/2016/10/Zora-117-Jesen%C5%A1ek-za-splet-skupaj.pdf> (25. 4. 2025).

- Jesenšek, M. (2024). *Imenitnost slovenskega jezika*. Maribor: Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba, (Zora; 157). <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:doc-U9DWAAWJ/935fb9fd-18e3-4965-b9b8-f0e5c490b3b3/PDF> (25. 4. 2025).
- KLJUČNE kompetence za vseživljenjsko učenje: evropski referenčni okvir. UL EU 2018/C 189/8; <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2018:189:FULL&from=SL>. (25. 4. 2025).
- Kobal, D., Vuk Trotošek, A. (2015). *Čebela Ela je ozdravela*. Litija: samozaložba. Naslovnica <https://app.biblos.si/isbn/9789619382509> (25. 4. 2025).
- Kolarič, R. (1956). Leposlovni jezik in strokovni jeziki. *Jezik in slovstvo*, 2 (3). 118–120. <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-EGYMSE7B> (15. 5. 2025).
- KORPUSNIK <https://www.cjvt.si/raziskovalno-delo/projekti-cjvt/korpusnik/> (25. 4. 2025).
- Krajnc Ivič, Mira, Zemljak Jontes, Melita (2022). Pristopi k celostni obravnavi besedil = Approaches to the holistic treatment of texts. V T. Krapše (ur.) idr. *Pogled na šolo 21. stoletja v duhu kompetenc in pismenosti*. Spletna izd. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo. 174–204.
- KURIKULUM za vrtnice (1999). Ljubljana: Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, Zavod RS za šolstvo. <https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Sektor-za-predsolsko-vzgojo/Programi/Kurikulum-za-vrtce.pdf> (25. 4. 2025).
- Lengar Verovnik, T., Logar Berginc, N., Kalin Golob, M. (2013): *Slovenščina kot strokovni jezik na slovenskih univerzah*: pregled stanja ter razčlenitev pomena, načina in možnosti njene večje vključitve. Ljubljana: Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije. http://mk.arhiv-spletisc.gov.si/fileadmin/mk.gov.si/pageuploads/Ministrstvo/raziskave-analize/slovenski-jezik/Slovenscina_kot_strokovni-jezik_na_slovenskih_univerzah_01.pdf (25. 4. 2025).
- NACIONALNA strategija za razvoj bralne pismenosti za obdobje 2019–2030 (2019). https://www.zrss.si/pdf/strategija_bralna_pismenost.pdf (25. 4. 2025).
- Pečjak, S., Bucik, N., Peštaj, M., Podlessek, A., Pirc, T. (2010). Bralna pismenost ob koncu osnovne šole – ali fantje berejo drugače kot dekleta?. *Sodobna pedagogika* 61(1). 86–102. <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-RK7BVPJH> (25. 4. 2025).
- PRAZNE police s sadjem in zelenjavo ... <https://www.radio-odeon.com/novice/prazne-police-s-sadjem-in-zelenjavo/> (24. 4. 2025).
- RESOLUCIJA o nacionalnem programu za jezikovno politiko 2021–2025 (ReNPJP21–25). <https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=RESO123> (25. 4. 2025).
- SINONIMNI slovar slovenskega jezika, 2018. www.fran.si (25. 4. 2025).
- SLOVAR slovenskega knjižnega jezika. Uvod. Druga, dopolnjena in deloma prenovljena izdaja. www.fran.si (25. 4. 2025).
- SLOVENSKI pravopis. <https://fran.si> (25. 4. 2025).
- SLOVENSKI pravopis. Pravila. https://fran.si/134/slovenski-pravopis/datoteke/Pravopis_Pravila.pdf (25. 4. 2025).
- Snoj, Marko, *Slovenski etimološki slovar*³, www.fran.si (24. 4. 2025).
- Socha, Piotr 2020: *Čebele*. Ljubljana: Mladinska knjiga Založba.
- SVETOVNI dan čebel. <https://www.gov.si/zbirke/projekti-in-programi/svetovni-dan-cebel/>; https://www.czs.si/content/WBD?sif_co=WBD (26. 4. 2025).
- Šabec, N. (2016): O angleščini, njeni vlogi v svetu in v slovenskem visokošolskem izobraževalnem sistemu. *Dialogi*. Letn. 52, št. 7/8, 65–80.
- Vidovič Muha, A. (2001): *Moč in nemoč slovenskega knjižnega jezika*. V Irena Orel (ur.), 37. seminar slovenskega jezika, literature in kulture, 7–18. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovanske jezike in književnosti Filozofske fakultete.
- TERMANIA. <https://www.termania.net/> (25. 4. 2025).
- TRADICIONALNI slovenski zajtrk. <https://www.nasasuperhrana.si/projekti/tradicionalni-slovenski-zajtrk/> (25. 4. 2025).
- Toporišič, J. (1992). *Enciklopedija slovenskega jezika*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Toporišič, J. (2000): *Slovenska slovnica*. Maribor: Založba Obzorja.

- UČNI načrt. Program osnovna šola. Sloveščina (2018). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo.
http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_slovenscina.pdf (25. 4. 2025).
- UČNI načrt. Sloveščina: gimnazija: splošna, klasična, strokovna gimnazija (2008). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo.
http://eportal.mss.edus.si/msswww/programi2020/programi/media/pdf/un_gimnazija/un_slovenscina_gimn.pdf (25. 4. 2025).
- UNIVERZA v Mariboru je pridobila 23 pilotnih projektov za zelen in odporen prehod v Družbo 5.0. <https://www.um.si/objava/univerza-v-mariboru-je-pridobila-23-pilotnih-projektov-za-zelen-in-odporen-prehod-v-druzbo-5-0/> (26. 4. 2025).
- Valh Lopert, A. (2015). Manjšalnice v terminološkem gnezdu Slovarja slovenskega knjižnega jezika². V I. Stramlič Breznik (ur.). *Manjšalnice v slovanskih jeziki: oblika in vloga = Diminutivy v slavjanskih jazykah: forma i rol'* = *Diminutives in Slavic languages: form and role*. 598–611. Maribor: Mednarodna založba Oddelka za slovanske jezike in književnosti, Filozofska fakulteta (Knjižna zbirka Zora; 113).
- Valh Lopert, A. (2016). Kvalifikator narečno vzhodno v *JSKP*. V M. Jesenšek (ur.). *Rojena in nareče* (284–297). Maribor: Mednarodna založba Oddelka za slovanske jezike in književnosti, Filozofska fakulteta (Mednarodna knjižna zbirka Zora; 114).
- Vidovič Muha, A. (2000). *Slovensko leksikalno pomenoslovje. Govorica slovarja*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.
- Vidovič Muha, A. (2021). *Moč in nemoč knjižnega jezika*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. (Razprave Filozofske fakultete). <https://ebooks.uni-lj.si/ZalozbaUL/catalog/view/288/423/6424>. (25. 4. 2025).
- Vidovič Muha, A. (2021). *Slovensko leksikalno pomenoslovje*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. (Razprave Filozofske fakultete) <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-QSVADS5P/a528c875-b596-45ca-921b-bce8198eaa88/PDF>. (25. 4. 2025).
- WIKIPEDIA. <https://sl.wikipedia.org/wiki/Med>. (25. 4. 2025).
- ZELEN.KOM. <https://zelen.kom.ff.um.si/>. (25. 4. 2025).
- Zemljak Jontes, Melita, Bednjički Rošer, Barbara (2020). Glasovno zavedanje: 4. gradnik. V D. Haramija (ur.). *Gradniki bralne pismenosti: teoretična izhodišča*. 1. izd. Maribor: Univerzitetna založba Univerze: Pedagoška fakulteta; Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo. 109–136.
- Žagar Karer, M. (2011). *Terminologija med slovarjem in besedilom*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU. (Zbirka Linguistica et philologica; 26). <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-MFMUY4YU/2dcc8d96-8f46-4c0d-a4ce-2d7cfab6fc88/PDF>. (25. 4. 2025).

O avtorjih

Izr. prof. dr. **Alenka Valh Lopert** je jezikoslovka, predavateljica za sodobni slovenski jezik na Oddelku za prevodoslovje na FF UM. V raziskavah se posveča kulturi govora v medijih (radio, film, gledališče), vplivu neknjižnega pogovornega jezika, narečij in prevzetega besedja na jezik medijev, jezikovnim težavam študentov, v zadnjem času še posebej sloveščini v javni rabi sploh. Je avtorica znanstvenih monografij *Kultura govora na Radiu Maribor* (2005), *Med knjižnim in neknjižnim na radijskih valovih v Mariboru* (2013) in soavtorica z dr. Koletnik *Non-Standard Features of the Slovene Language in Slovene Popular Culture* (2018). Predava tudi na FERI UM in na Inštitutu za slavistiko Univerze v Celovcu. Predavala je na univerzah v Gradcu, Trstu, Nitri, Bielsko-Biali, Vancouvru. Teoretično znanje že mnoga leta preizkuša v praksi, ga prenaša v prakso, in sicer z lektoriranjem in izvedbo jezikovnih delavnic v sklopu *Programa profesionalnega usposabljanja* (PPU, na FF UM) in *Izpopolni UM*.

Bibliografija COBISS:

https://bib.cobiss.net/bibliographies/si/webBiblio/bib201_20250324_072726_a47407971.html.

Izr. prof. dr. **Melita Zemljak Jontes** je izredna profesorica za slovenski jezik na Oddelku za slovanske jezike in književnosti Filozofske fakultete Univerze v Mariboru. Ukvarja se z vprašanji slovenske dialektologije s poudarkom na fonetičnih in fonoloških raziskavah, v zadnjem obdobju pa se posveča predvsem vprašanjem jezikovne kulture in socialnozvrstnim jezikovnim raziskavam govorice mladostnikov, različnim vidikom usvajanja slovenščine kot tujega jezika in slovenščini v javni rabi nasploh. Je avtorica ali soavtorica treh znanstvenih monografij: *Trajanje glasov štajerskega zabukorškega govora, Instrumentalno-slušna analiza* (2004), *Jezikovna kultura v teoriji in (šolski) praksi* (2014) in v soavtorstvu z dr. Simono Pulko *Slovensko ali knjižno – kako je prav?* (2015). Kot gostujoča predavateljica je predavala na univerzah v Bielsko-Biali, Celovcu in Pragi. Teoretično združuje s praktičnim, tudi z gostujočimi predavanji doma in v tujini, in z izvedbo jezikovnih delavnic v sklopu *Programa profesionalnega usposabljanja* (PPU, na FF UM in PEF UM) in *Izpopolni UM*.

Bibliografija COBISS:

https://bib.cobiss.net/bibliographies/si/webBiblio/bib201_20250323_233046_a4646499.html